

*(Kiegészítés a tagosítás ügyében.) Báró Jeszenák Jánosné és a nyitrai megyei Ujlak mezőváros volt urbérése, az erdő- és legelő-alkülönítés és tagosítás iránt barátságos egyezségre léptek. Négy hold erdő- és négy hold legelőben történt a megállapodás. A volt urbérések összes telmennyüket három darabban hasították ki, hatnak kivételével, kik szántóföld, rét-, erdő- és legelő-illetőségüket egy-egy darabban veszik ki. — Ezen egyezség hosszas villongásnak vetett véget. Ugyancsak az említett báróné az alföldi szülőkörök részére 150 öl fát bocsátott a magyar országos gazdasági egylet rendelkezése alá, Gyöngyöstől egy órányira fekvő gy. patai birtokán.

— (Drága munka ezen olcsó világban.) Egy alföldi helyről a következő tudósítást veszük: „N. megye N. kertész községe bizonyos uradalomtól földjein kívül a községbeli regálét is haszonbérben bírván, ez utóbbit Z.-nek alhaszonbérbe kiadta. Az uradalom a regále-haszonbér befizetését sürgetvén: a község Z. ellen, — többszöri eredménytelen fizetési felhívás után az egy órányira levő N. városbeli X. ügyvédtel küldte ki a hátralek törvényes behajtása végett. X. ügyvéd ur egy napon N. községben megjelent, Z.-t a kisbíró által maga elébe a helységhezához hivatta, tőle a — különben a helységhezához is megváltó — szerződéseket megtekintés végett előkérte, az általa regálebérbe eddig lefizetett részletekről nyugtákat átvette, s ezek összegéről neki bizonyítványt adott. Ezen nevezetes dolgokat végezvén X. ügyvéd ur, félórai időzés után haza hajtatott. — Itt aztán, mint Z.-en megveendő, következő specificatiót készített és küldött N. községhez: 1863. év díj-jegyzék osz. ért. hó nap. Tényvizlat községi korecsma haszonbérére iránt 3 ft. „bolt „ „ „ 3 „ „ mészárszék „ „ 3 „ „ zét oldali korecsma „ „ 3 „ 21. Intés és felhívás a szántóföldre „ „ 6 „ 30. A fennebbi haszonbérletek összeállítására s az 1117 ft. 85 kr. hátralek felett szerkesztett okirat „ „ 20 „ „ fuvardij „ „ 1 „ Összesen 89 ft. X. ügyvéd.

„Tényvizlat“ itt a haszonbér egyes tárgyaiért fizetett összegekről a szerződések megtekintése által szerzett egyszerű tudomást jelenti. A szeptember 30-án szerkesztett okirat a lefizetett rátáknak az összes haszonbérleti összegből levonása eredményét foglalja magában. Reméljük, megütközve fordul el az eféle erős számadástól azon tisztas osztály, mely az igazság mérlegét kezeli, főképen az idej inséges időben.

— (Adakozások.) A Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez mult héten beküldetett: Az alföldi szülőkörök számára: Pestről az evang. gymnasium 4-dik osztályának növendékei 5 ft. 50 kr. — Jolsváról egy magánkörü összevétel alkalmával Stvertceky László által 9 ft.

Nemzeti színház.

Péntek, nov. 20. „A Lenecz.“ A nemzeti színház által kitűzött 80 arany első pályadíjjal jutalmazott népszínmű 4 felvonásban. Irta Szigligeti. — A népszínmű terén már évek óta a fölmerült új művek gyenge kísérletek voltak csupán, melyek inkább visszaesérről, mint haladásról tanuskodtak; azonban népszínmű-irodalmunk megalapítója, Szigligeti, most újra elő állt, s ez új művével ismét egy becses követ tett azon általa kezdetű épülethez, melynek kiépítésére oly sokan siker nélkül vállalkoztak. A „Lenecz“ bár minő alapos kifogásokat teygen is, egyes részei ellen az ítézet, egészen véve egyik legha-

tásosabb népszínmű irodalmunkban; s e hatás, melyet előidézet, annál valódiabb, mert azt minden keresett sallangok, dal, tánc és látványosságok alkalmazása nélkül, pusztán a mű drámai becsé, a mese érdekfenyítő volta, a szerkesztő egyöntettségé által el. Szigligeti termékeny tolla a „Csikós“ óta jobb népszínművet alig ajándékozott az irodalomnak. A hatást nagyon emelte az előadás jellegessége is. Priell Kornélia, Felekiné, Feleki egy-mást multák fölül. A legkisebb szerepek is kitünőbb színészeink kezében voltak. Ez előadás büszkesége lehet a nemzeti színháznak.

Szombat, nov. 21. „Faust.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerette Gounod.

Vasárnap, nov. 22. „A bujdosó kurucz.“ Népszínmű 4 felv. Irta Szigligeti. E napra Szigligeti „Lenecz“ volt hirdetve, de Priell Kornélia betegessége következtében elmaradt.

Hétfő, nov. 23. „Perrichon ur utazása.“ Francia vizjáték 4 felv.

Kedd, nov. 24. „Rigoletto.“ Opera 4 felv.

Szerda, nov. 25. „Az arcátlanok.“ Francia színmű 5 felv.

Csütörtök, nov. 26. „A kunok.“ Opera 3 felv. Irta Császár.

Budai népszínház.

Nov. 20. „A brazilai.“ Tréfajáték 1 felv. Francziából ford. Tarnay. Ezt követte: „Tiz leány s egy férj sem.“ Operette 1 felv. Zenéjét szerette Souppé.

Nov. 21. „Gyermektelen ház.“ Vigj. 3 felv. Ford. Tarnay. Ezt követte: „A fecségek.“ Operette 2 felv. Offenbachtól.

Nov. 22. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv. Offenbachtól.

Az „Ördög pilulái“ előadásához szükségeselt előkészületek miatt a színház november 23-tól 28-ig zárva volt.

Szerkesztői mondanivaló.

6931. A „Magyar ember könyvtára“ előfizetőit értesítjük, hogy a határozott III. és IV. kötet az elküldésüket mult héten elküldte a kiadóhivatal. Napokint több száz példány adatik postára, s remélhető, hogy két hét alatt mindenki megkapta példányát. 6932. Bécs. D. I. Nem feledékenység, nem halasztás vagy mulasztás forog itt szobán, hanem valóságos fizikai lehetlenség áll utunkban. Az bámulni fog ezen állításonk, s hajlandó lesz azon kedvező gyánusításra, hogy tán tréfálunk. Fajdalom, igen komolyan beszélünk. Azok a hadi tárgyu cikkek nem adhatók; néhány meghiusult kísérlet bevezetett tényként áll előttünk. Többet mondanunk felesleges. Az új küldemény szinten nem vándorol a feledés kosarába, hanem a többivel együtt szaporítani fogja a remény virágoktréját. (Bocsánat, hogy ily tulipánosnak kell beszélünk).

6933. Rozsnyó. S. M. Örvendünk, hogy levelünk oly alkalmas időben érkezett ön hajlékába. Az új küldemény megjött.

6934. Sümeg-Rendek. Barcza S. Az irói segély-egylet illető 10 fnyi kamatküldeményt vetjük s az illető pénztárnak kézbesítettük. Szivesen szolgálnak máskor is, azonban értesitenünk kell az illetőket, hogy az irói segély-egylet pénztárnoki vagy jegyzői hivatalát megtalálja, az itteni posta még akkor is, ha a levélben a lakás nem volna is följegyezve. (Azért azonban az egylet pénztárnoka és jegyzője gyakrabban hirdethetnek, hol laknak).

6935. Egy anyának. Oly helyzetben és viszonyok között, mint a minők között e mű született, kétszeresen méltánylódó érzelmek. A művészeti oldalt tekintve is kevés észrevételünk van. Nem rajtunk fog mulni.

6936. Temesvár. P. F. Az ismétli megemlékezésért szives köszönetet mondunk, s várjuk az újabban ígértéket. 6937. G. Kis-Salló. Sz. P. A nép napi életéből merített kis cikket igen korszerűnek tartjuk.

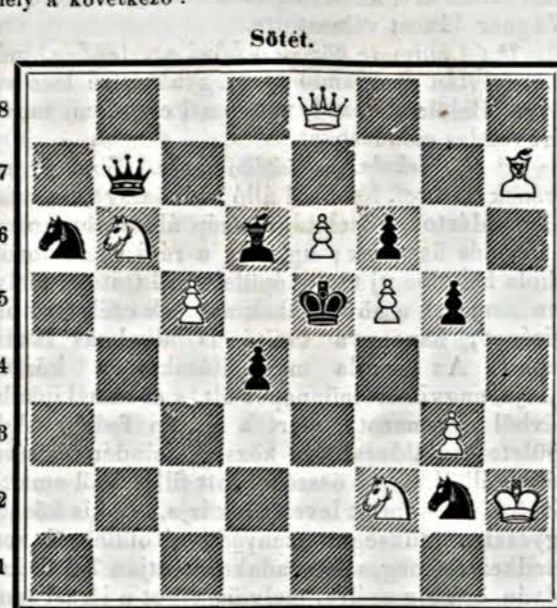
6938. N. Kalló. Sz. V. A díj dolgát kérjük elintézetnek tekinteni. Szivesen tettük. 6939. Az almási vértanuk. Csinos kezdet, de csak — kezdet. Ajánljuk a jelesebb balladai formák tanulmányozását. Az a Garay „Kont“-jából kölcsönzött hang és forma nem illik már minden tárgyra.

6940. Góddólló. G. B. A küldeményből használni fogjuk, a mit lehet. A régi oklevél irományaink között bizonyosan meglesz, s adandó alkalommal előkeressük.

SAKKJÁTÉK.

205. sz. f. — Berger Jánostól (Grácban).

Németország sakkjátékosai közlelebből összejevetelt tartottak Düsseldorfban, s mind a játszmák, mind a feladványokban érdekes versenyre keltek. Addig is, mig e kis kongresszus részleteiről körülményesebben szólnánk, előpostál közöljük az első díjjal jutalmazott feladványt, mely a következő:

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond

A 200-dik számú feladvány megfejtése.

(Zagyva Imrétől Debreczenben.)

1. Bc2—c6 Kd4—e5 3. Fe2—c4 tetsz. sz. 2. Hd6—f5 d5—d4 4. Bc6—e6mat.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. Bucányban: Tomka Kálmán. — Mokrinban: Vecsey Lajos. — Móron: Radványi Vilmos. — Pécselt: Rittkay János. — Nagy-Kikindán: Wolsinger I. — Rimaszombatan: Terhes L. — Sárospatakon: Roth Kálmán — Debreczenben: Sperber F. — Egerben: Weisz Fülöp. — Tályán: H. Nagy Lajos. — Pesten: Csékel György. — Vekerle László. — Egerben: Tilkovszky F.

Rövid értesítés. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy a 202 ik sz. feladványban Világosnak törekvéseit Sztét a harmadik lépésben F d 6 — e 7 lépéssel meghiusíthatja, s így a mat-adás lehetetlen. A feladványon, véleményünk szerint, lényeges átoldozás nélkül segíteni is alig lehet. A gatóló húzást itt is Fülöp József ur éles látása vette észre először, kitől a legalapossabb észrevételeket kapni már többször volt alkalmunk.

1864-dik évi naptárak.

Megjelentek Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egytem-utca 4-ik szám alatt, az 1864-ik évre szóló következő naptárak, melyek Magyarországon és Erdélyben minden könyvtár- és könyvtőlőnél is kaphatók, ugymint:

Boland Miska naptára 1864-ik évre. Számos eredeti fametszettel. Hetedik évfolyam Csinos borítékba fűzve. Ara 80 kr.

Kakas Marton humorisztikus naptára. Hatodik évfolyam. Számos élezes képek. Csinos borítékba fűzve. Ara 80 kr.

István bácsi naptára. Kilencedik évfolyam. Szerkeszté Majer István. Képekkel, szines borítékba fűzve. Ara 50 kr.

Lidércz-naptár. Harmadik évfolyam. Képekkel. Tartalmat képezik: rémtörténetek, léleklejelenések, bűnesetek, csodálatos tünemények, tündérrégek, vadász- és utikalandok stb. Tarka és szépen kifestett borítékba fűzve. Ara 60 kr.

A magyar nép naptára. Szerkeszté Tatár Péter 4-rét. Képekkel és tarka borítékkal (Olcsó szép naptár).

Paprika János képek kalendáriuma. 4-rét. Szerkeszté Tatár Péter. Csinos borítékba fűzve (a legolcsóbb naptár).

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Magyar nemzet classicus irói“ című új nemzeti vállalat negyedik évi folyamára.

TARTALOM.

B. Erdélyi Vazul (arckép). — A visszatért fecske. Komáromi Kálmán. — Egy lengyel történet (vége). Jókai Mór. — A Tisza bőlesője (folytatás, két képpel). P. Szatmáry Károly. — Képek a hazai népeletről (XXXVI. kép). — A titkos szerék. Dr. Bardocz Lajos. — A köölaj. — Egyvelség. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Köszöntések, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felöl szerkeszté Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Előfizetési feltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 16 ft. Fél évre 5 ft. Csapan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csapan Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyezer hasábozott petit sor ára, vagy annak helye, egyszeri iktatásnál 10 krba; háromszor, vagy többszöri iktatásnál csak 7 krba számítanak. — Külföldre névze kiadó-hivatalunk számára hirdtemenyeket előfogad, Hamburg és Altónában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurtban: Otto Mollien és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelk Alajos. — és Pesten: a kerítés-gazdasági ügynökkés is, Józseftr. 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden iktatás után 30 kr.

Kulcsár István.

(1760—1828.)

Kulcsár István, irodalmunk egyik uttörője, a magyar hirlapirodalom egyik megalapítója, 1760-ban Rév-Komáromban tiszteességes szüléktől született. Ugyanott végezvén mind alsóbb iskoláit, mind pedig a gymnasiumot, a pannonhalmi sz. Benedek szerzetesrendbe lépett, hol a bölcsészetet 1780 s 1781-ben dicseretesen végezvén, a pozsonyi seminariumba költözött. Azonban a szerzet 1786-ban eltöröltetvén, Kulcsár is végbucsit von a papi pályától, s mint világi ember kívánt hazájának használni. Miért is a következők 1787. évben tanítói hivatalra készült, s e pályát 12 évig tanítványai általános becsülése és közmegelegedése közt folytatta. Tanított a komáromi, szombathelyi és esztergami gymnasiumokban.

Miklós által az 1807/8-ki országgyűlés alkalmával Erdélyből Pestre szállított, s utóbb e megyének átengedett színész-társaságot 1813-ban a kedvezőtlen körülmények miatt már-már eloszlatni szándékoznék, Kulcsár István annak igazgatását magára vállalta, s a társaságot, noha tetemes áldozattal, 1815. júliusig fentartta.

Meg akarván örökíteni Pesten a magyar színészetet, a mai szép- és hatvani-utcák szegletén egy üres háztelket vett, s azt Pestmegyének 1814. január 26-ki közgyűlésében

Azonban szavai még akkor a pusztában hangzottak el, mert sokan korainak tartották, pártolni azon eszmét, melyet 23 évvel utóbb Széchenyinek is csak küzdelemmel sikerült létesíteni. 1815. június havában mel levén képes többé fedezni a szintársulat költségeit, kénytelen volt annak igazgatásáról lemondani.

Munkái a „Hazai és külföldi tudósításonk“, „Hasznos Mulatságokon“, s a fennemlített magyar színház építése iránti röpiratokon kívül a következők: Mikes Kelemen törökországi levelei, Szombathely 1791. — Magyarország Istóriája Gebhardi Lajos Albert munkájából magyarozta Hegyi József, megigazította és 1803-ig folytatta Kulcsár István, Pest, 1803. — B. Laudonnak Nándorfejérvári Győzelme. Szombathely, 1790. — Krónika a mohácsi veszedelemről a bécsi békülésig Magyarországon, Erdélyben, Havasalföldön és Moldvában történt dolgokról. Pest, 1805. — Továbbá kiadta még a Székely krónikát is.

KULCSÁR ISTVÁN.

Iróknak, s általában a tudománykedvelőknek nagy barátja volt, s többször gyűjté őket házában maga köré, a mint kortársai közül számosan följegyezték, hogy a magyar nyelv és irodalom előmozdítása s terjesztésére hathatós és sikeres befolyással valának Pesten majd 20 évig a Kulcsár- és Vikovits-házak.

Születéshelye, Komárom iránt, azzal bizonyítja halálját, hogy a megyének közel négyezer kötetből álló könyvtárt ajándékozott.

Kulcsár életét a jótékonyosság, nyájasság, barátságos vendégszeretet, tudományos műveltség, s a legtisztább honszeretet jellemzi.

Meghalt 1828. márczius 30-án, életének 68. évében. Porai a Pestbelvárosi főegyház sirboltjában nyugszanak; s emléket az egyház belsejében fehér márványból, elhunyt szobrásznak Ferenczy keze által készített sarkó tartja fenn, a következő felirással: „Kulcsár Istvánnak a nemzetségre buzgó

magyar színház építésére ajánlotta föl, s egy-szersmind: „Hazafiai javallás magyar nemzeti theatrom építéséről“ című röpiratban lelkes szavakkal hívta föl a nemzetet e szép csel létesítésére, mit 1815-ben: „Budizás a nemzeti theatrom felépítésére“ című iratban ismételt.

Kulcsár hő kebellet pártolt minden nemzeti ügyet, különösen a magyar színészet ügyeért igen sokat fáradozott, s anyagi áldozatokat sem kímélt.

Midőn Pestvármegye, a báró Wesselényi

Table with columns for 'Heti naptár', 'Katholikus és Protestáns naptár', 'Görög-orosz naptár', 'Izraeliták naptára', and 'Nap- Hold-'. It lists dates from December 1st to 5th with corresponding religious and astronomical events.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomtatja Landerer és Heckenast egytem-utca 4 szám alatt Pesten, 1863.

serkentőnek kesergő özvegye. Született 1760. Meghalt 1828.

Hirlapját, mely később „Nemzeti Ujság” czimtel vett fel, halála után továbbra is özvegye adta ki, s a lap különféle szerkesztők alatt és viszontagságok között 1848-ig élt s így az eddigi összes magyar lapok között ez volt még leghosszabb életű. H. A.

Vadászaton.

Mint tenger, úgy zúg a Bakony,
Recseg a fá, zörg a csalit;
A völgyön és az oldalon
Vadász figyel, kopó csahint.

Oh, hogy dobog, ver a szivem!
Mint kedvesemnek oldalán;
Am ott sem vert, én úgy hiszem,
Sebesebben, hőbben talán.

Most minden perc egy hosszú nap,
Kinos sovárgással tele;
S midőn az év vonit, ugat —
Akár művészkar zengene.

De mind közel jő már a hang,
S mint megannyi merev szobor
Lesik a törögaru kant,
Mit még régt a sűrű bokor.

És felsívt a jó kopó,
Dördül fegyver, repül golyó —
Hah! az remek, pompás, ahogy
A bész állat vérebe rogy’.

Dicső! éjen! hurrah! vivát!
A sok torok imigy kiált,
S hogy oszt’ kulacs következik —
Már az magától értetik.

Csermelyi Sándor.

Pesttől távol.

Tisztelem, nagyra becülöm Pestet, — de csak úgy szeretem, ha távol vagyok tőle. Mert igaz ugyan, hogy irodalmunk, művészetünk, kereskedelmünk, — a nemzet fennállásának e főtényezői —, valamint legtöbb országos érdekeink itt pontosulnak össze, hogy a szellem foglalkozásra itt bőven talál: de igen kevés, vagy semmi kielégítetést sem lel a kedély. Arnyoldala ez Pestnek, mely részben minden nagy várossal közös.

Gyermekkorom óta bálványozója valék a természetnek, a nyílt szivélyességnek, s a természetességnek mindenben, s így nem csoda, ha a nagyvárosban, hol ezertéle érdek küzd egymás ellen, hol az örökös sürgősforgásban többnyire mindenki csak saját érdekét hajhászza, hol az anyagiasság uralma tulnyomó, hol a bűnök számtalan oly neme tárul fel a szemlélődő előtt, mikről a jó falusiak nagyrészt még nem is álmodnak, hol a csillogó pompa s jólét mellett gyakran közvetlenül a legszánalomraméltóbb nyomort találjuk, s a behizelgő udvariasság és finomság köpenye alatt a legundokabb jellemet kell nem egyszer felismernünk, — mindig elkedvetlenítének e visszasbehátások. — Kocsmai és kávéházi dözsölésben ha örömet nem talál, keress szivélyes társaságot, hol édesebben mulnak szabad perczeid, s legálább egyelőre feszt, fényűzést, fásasztó ki-mért modort találsz, vagy épen idegenkedést, — mert az ismerkedés talán sehol sem oly nehéz, mint Pesten, s innen van az is, hogy az ifjúság nemesebb szórakozást Pesten nem igen találhatván, dobzóadásban tölti éveit, s annyi nagyra teremtett lélek lesz ezáltal alacsony szenvedélyek, önző érdekek rabja, s annyi fogékony szív fásul el korán. — Élvezni akarod a természetet néha? A Margitsziget, mely a pestiek egyetlen szép és alkalmas mulató helye lehetne, nem oly könnyű hozzájutni; a budai hegyekbe menni messze, fásasztó az ut, s kocsin drága s nem megfelelő mulatság; a városligetbe

mig kiérsz a zajos és ronda király-utcán — beleunsz, s fásadságotad e változatosság nélküli porfészekben, hol kora tavasszal le van tapodva már a gyp, megjutalmazva épen nem taláod. Ez nem annak való hely, ki üdítő sétát akar, s a természetben óhaj gyönyörködni. — E színezése a pesti életnek komor ugyan, de fájdalom, való; noha nem tagadom, hogy — kivált a gazdag ember — másnemű élet szerezhethet bőven magának Pesten, de ezek is hátat fordítanak Pestnek, ha jó az évszak, midőn a természet élvezhetik.

Könnyebben lélekzém, midőn rövid időre Pestet elhagyám, tiszta levegőt és tiszta szivek rokonszenvét élvezendő. A gözköcsi gyorsan röpíte az alföldön át, hol a kopár s a nyári naptól kiégett mezőkön mérőföldet át még csak egy boglya szénát, egy kál szalmát, vagy egy pár lézengő szarvas-marhát is alig láték a vasut mentében, csak egy-egy elhagyott kut géme meredezett itt-ott a pusztákon. Annál meglepőbb volt Szolnok táján ama szép alföldi tájkép, mely méltó lett volna a festő ecsetére. A Tisza mentében zöldelő füzes kirívó ellentétben állt a táj kopárságával, mely felett a déli-báb játszott, — a háttérben a kéklő Mátra, mely messze kitekint a síkra. A délibáb még tovább is elkísért, a Mátra még soká kéklött szemem előtt; arany himzés a szemfedőn, mert a táj csak most lön valóban szomorító. A természet így vegyíti a szépet a gyászossal, olyforma benyomást idézve elő, mint Dante dalai, melyekben a mély szerelmi bú ragyogó költészettel párosul, — árny a fényvel.

Körülbelül Nyiregyháza táján már élenkülni kezd a vidék; a csapás, mely országunkat ez idén érte, mind enyhébb-enyhébbben tünt fel, bár mindenütt megérették és érzik biz azt kisebb-nagyobb mérvben.

Este Kassán valék, Felső-Magyarország e szép fekvésű fővárosában, melynek remek ódon goth templomát épen most javítják. Csupán e templom miatt is, érdemes a műbarátnak Kassát, ezen — a hazai ipar és polgárélet történelmében jelentékeny szerepet játszó várost meglátogatni. Innen a gyorskocsikon nem a legnagyobb kényelemmel, s nem mindig a legjobb társaságban utazunk Eperjes felé, ama szép és történetileg nevezetes területen át, hol 1312-ben június 12-én trencsénai Csák Máté ellen azon nevezetes rozgonyi csata vívott, mely nagy befolyással volt Róbert Károly trónja megszilárdítására. Tovább Eperjes közelében Sívár és Kapivár tünik fel előttünk; Sívár, mint mezőváros főleg sóbányái miatt emlíendő, melyek a 16-ik században kezdetek mivelteni, de hegyeiben a vasérczen kívül félopál és opáljaspis, hegyi kristály és többféle kőnem, valamint a sósvízből sósavanyos keserűföld, kén-savanyos vas, mész és mész-föld is találhatik; — de a két szemközti levő várron midőn emeli a táj szépségét, visszavezeti gondolatainkat a regényes multba, vissza sokat szenvedett hazánk hajdani dicső napjaihoz. — de egyszerűen azon örökös pártoskodások emlékezetét idézi fel bennünk, melyek történelmünk nem egy lapját vérel íraták, s melyek e honra annyi vést hozának.

Sívár eredete némelyek szerint még a magyarok bejövetele előtti időkre esnek; annyit biztosan tudunk, hogy e várat, melynek romjai maig állanak, Miczbán György építteté, kinek Sívárt, Sópatak és Detre falukkal együtt kun László király adományozá 1285-ben, a tatárok, Ottokár és Konrád elleni csatákban kitüntettet vitéségeért. — Később a Zápolyák kezére került, kik, mint tudva van, értettek hozzá, uradalmait

Felső-Magyarhonban rövid idő alatt roppantul kiterjeszteti. 1517-ben Vernherr császári vezér lerontatá.

Kapivár egy meredek hegyen épült, egy ideig késmárki Tökölly Imre kuruczai tanyázt benne; 1611-ben háromszáz évi fennállás után felgyújtá és romba döntétek Kezzer András.

Eperjes kedélyes kis város, — de már Kis-Szeben — noha fekvése szép — komorabb tekintetet nyújt. Ódon falai a középkor szigorára emlékeztetők, jelenleg pedig sohaj kél keblünköl, ha rajta végig tekintünk, ama borzasztó pusztitást látva, melyet a nem rég itt dult tűz előidézett. A német eredetű, tóttal vegyített szorgalmas és derék lakosság felségítésére a környék birtokosai áldozatkészen adakoztak; különösen kiemelendő a nemeskeblű Báno József ur, volt országgyűlési képviselő fáradozása, ki nem röstelt faluról falura, házról házra járnai gyűjteni.

Eperjes táján főleg a czukorsüvegalaku örhegyek (strázok) és a sárosi vár romjai veszik igénybe figyelmünket, mely utóbbi egy szép és termékeny jól mivelte lapályt szegő magas erdős hegyen gyűszolja a letűnt századok hőseit, — emlékeztetve azon szép eszmékre, melyekért egykor falai közt a férfikeblű ösök lelkesültek, melyekért annyi nemes vér folyt el. — Történetileg emlékezetes váraink romjai — midőn lelkünk elé visszaidézik a multat, nemzeti önézetünket ápolják; és egy nemzet sem veszhet el addig — míg önézete, történeti multjának tudata él benne.

A Tarca völgyén haladva, Héthárs mezővárosra jut, melynek temploma a Dessewffy nemzetségre vonatkozó régiségekkel dicsekszik, elérjük a kriváni hegyet. A Tarca vize itt tavasszal és ősszel is, ha gyakori esőzések járnak, hihetetlenül megárad, s azért kavicsos medre rendkívül széles, míg a kis folyó rendetlenül szétágazva oly ártatlanul folydogál különben, hogy ama hamis természetét nem is sejtjenők. Medrét a meredek kriváni hegy tövéig terjesztvén ki, kényszeríti az utasokat a hegyoldalon tért ki. Ezen út, mely mellőzhetlen összekötő vonalat képez, meglehetősen keskeny, s daczára annak, hogy a vízmeder felett szédítő meredek hegyoldalon vonul el, semmi korlátal sincs ellátva. Mondják, hogy volt itt valaha korlát; mit ér, ha elpusztult? E részben esodalom a hatóság közönyét. Főleg télen veszélyes ezen út, midőn a hegyről leomló hó és jég még keskenyebbé, egyenetlenné és a fagy csuszóssá teszi.

Állapodjunk meg Berzeviczén. E kis mezőváros a Feketehegy alján fekszik, melynek tetejéről — hol a gyalogfenyő mellett vetések zöldelnek — gyönyörű kilátást élvezünk. Ugyancsak bámulna az alföldi ember, ha a szirtes rögös meredek uton ide feljutott, hogy miként szánthatnak itten, és hogyan szállítják le a termést? Bajos dolog biz az, de meg kell lennie, mert élnie kell a földi embernek is, s a táj szépsége még nem elégíti ki. — Berzevicze egyszerű kis mezőváros, melynek csak a számos urilak ad némi városias külsőt. Lakosai, a birtokosokat és néhány honoratiort kivéve, tótok, oroszok és zsidók. Ős időkől fogva a Berzeviczy család birtokát képezi. Nevezetes, hogy e helyen már 1446-ban sörház létezett, melynek azonban most már nyoma sincs. A helység eredete nem tudatik, azonban a 14-dik század elején már létezett, mert a Berzeviczy nemzetségben már ekkor kezdte a Berzeviczy név meghonosulni, miután itt szent Quirin temploma irányában Mihály — a család egyik őse — egy dombon 1350 körül várat építté. E templom már nem áll eredeti

regi alakjában fenn, de némely részei, s így a templomban őrzött s egészen primitív alakú kő-keresztelődény a helység és egyazon külső oldalon, a torony alatt, hol mint minden régi templomnál az eredeti bejárás létezett — mig most oldalt van az, egy nagy márványlap van befalazva, mely itt találta-tott fel. Rajta a Berzeviczyek czimere, azaz egy sziklára ágaskodó kecskének, egy sárkány által gyűrűalakban környezve. Körös-körül e felirást betéztem ki: „sepultura magnifici viri. domi. (domini) Petri. Herrici de berzovicze. tauernicor. re. . . . m. mgr. comitis (comitis) secessiens. ac suor.“ — E Péter, Henrik fia, már ifjú korában Zsigmond király udvarába került, követségben Lengyelországba küldetett, majd török fogságba jutott, meghalt 1432-ben, mint tárnokmester és székesi főispán. Így kell értelmeznünk a „comes secessiens“ czimet, mert a comesek főispánok voltak és az örökös székesi főispáni, és vele az örökös comes — ily értelemben már grófi — czimet először Thurzó Elek nyerte, miután Szepesvárat Zápolyától Katzianer 1528-ban visszavette; a Thurzó család kihaltával (1635) Csáky Istvánnak adományoztatott a székesi vár a hozzá tartozó tetemes uradalmakkal, hasonlóan grófi és örökös főispáni czimmel.

Berzeviczei vár a 15-ik században huziták kezére került, kiktől Rozgonyi Sebestyén visszafoglalt és 400 arany forintért a Berzeviczy családnak ujjal átengedé. Ma már romjai is elenyésztek; helyén temető van, melynek sajátsága az, hogy a sirok itt nem képeznek halmokat, de gödröket, mert minden sir rövid idő alatt mélyen lesüllyed, mi földalatti üregekre nyujt alapos gyanut.

A családi levéltárban érdekes iratok őriztetnek, melyek többi közt e jeles család szép történeti multját ismertetik meg. Rutker, a család első őse, 1209-ben említették már, Magyarország legszebb vidékén nyervén javadalmakat a Szepességben, melyekben a lomniczi csúcs, hazánk legnagyobb hegye is befoglaltatik, mi jelenleg Berzeviczy Titus ur birtokában van. Ezen adománylevelet IV. Béla király 1246-ban megerősíté.

Rutkernek két fia volt, Herman (alias Polanus) és Rikolf (comes de Scepus). Mindkettő résztvett a győri ütközetben, az előbbi mint a királyi zászló hordozója nehéz sebet kapott, Rikolf is megsebesült.

Kakas, kítől több helység vette nevezetét, Robert Károly egy 1307-ben kelt oklevélenk elbeszélése szerint Szepesvárt ostrománál — midőn az a cseh Wenzeltől visszafoglaltatik, nemcsak hogy 32 fegyveres eselédét és két rokonát veszté el, de maga is nehéz sebet kapott. Esztergonnal a király szemelátára ujjal megsebesült. — Róbert Károly királynak egy 1312-ben kelt adománylevele szerint nem kevesebb vitéséget mutatott II. Rikolf, a rozgonyi és nagysárosi véres ütközetekben Csák Máté ellen.

Rikolf és János megosztóván, amaz Tarkó várat építté 1343-ban, melynek romjai még fennállanak, — s alapítója lön a Tarca — már kihalt családnak. János Berzeviczét tartá meg, s ettől ered a Berzeviczy család, mely most ismét több ágra oszlak, azonban kakaslomniczi és berzeviczei előnévök közös. — Rikolf egy magyar segédcsapat élén Lengyelországba küldetett a király segítségére, s az ottani háboru jó kimenetelét előmozdítá. „Unde — mond Robert Károly egy 1336-ban kelt okirata — idem Margiter Ricolphus toti Genti nostrae Hungaricae adorem bonae famae reportavit.“ — Birtokaik már ez időben Sáros és Szepes megyékben nagy kiterjedést nyertek.

Történelmileg nevezetes férfi volt berze-

viczei Pohárnok István is, ki ugylátszik Zsigmond király különös kegyében állt. — Dán vajda támogatására a székelyek és szászok kapitányál nevezetett ki, majd mint kunok és jászok főkapitánya (phillisteorum comes) említették Zsigmond és I. Ulászló királyok okleveleiben, Hevesmegye főispánja is volt. Lengyel- és Moldvaországban mint követ fordult meg, résztvett a husziták elleni hadviselésekben, nevezetesen Trencsén vára ostromában is; érdemeit neveli az is, hogy a közügyekben önköltségen fáradozott testvérét Detriket, ki török fogságba esett, saját költségén kiváltá. — De magas hivatalon kívül az anyagi jutalom sem maradt el, — Borsodban Olási és Mergelfölde pusztákat és Nyárad falut kapta Zsigmondtól; Hevesben Ségéh, Erk (hol királyi bejegyzéssel 1435-ben várlakot építté) és Kürth falukat, Pestmegyében Saskuth helységet bírta és Budán háza volt. — Borbála királynétől 1425-ben Ajnácskő várát Nógrádban és Boldogfalvát Hatvan mellett Ó-Buda (azaz Pilis) vármegyében nyerte adományul.

Márton a külföldi egyetemeket meglátogatván a híres Nádasdy Tamás nádor titkára lett, később a magyar kir. kancellária híres jegyzője, végre Báthory István erdélyi fejedelem szolgálatába állván, Erdély kancellárja lön, elkísérte Báthoryt mint királyt Lengyelországba, hol lovaggá, dondaghri báróvá és sztaragardi kapitánnyá lön; neve az akkori latin tudományos irodalomban is ismeretes volt. 1596-ban Poroszhonban Albert Frigyes brandenburgi örgróftól Leistenau vagy Risvip jóságot nyerte, mit Zsigmond lengyel király is megerősített 1584-ben. De e jóságokat maradéki elpazarolták.

Az újabb korszakban a nyilvánosság terén Berzeviczy Gergely és báró Berzeviczy Vince — a M. Terézia által bárósított ág-ból utolsó — tüntek fel leginkább. Ez előbbi — ki 1736-ban Kakas Lomniczon született, — miután ügyvéddé lön, meglátogatá a külföldi egyetemeket, Angol- és Franciaországot. — A kereskedést, a jobbágyság állapotát és a vallás ügyét tárgyazó munkái annak idejében nagy figyelmet gerjesztettek. — Az utóbbi mint ismert műértő 1829-ben Abaujmegye és Kassa városa kérelmére a Kassai magyar színház igazgatását vállalta el, s anyagi áldozatok, tanítás és serkentés által hű támaszává lön. Indítványára — mit a megye vitt ki — a magyar tud. akademia jutalmakkal buzditá a drámai írókat. 1832-ben akademiai taggá lön.

De a történet komoly mezejéről térjünk be egy kedélyes családi körbe, Berzeviczy T. ur házába. Ama bizalom és bensőségletes családi élet, melyet itt szülők és gyermekek közt találunk, — s mely, fájdalom! sok családnál épen nem ápolatik, mi számtalan rossz következményt von maga után, — nemcsak mintául szolgálhatna, de képes volna a családi életet megkivátnatni még azzal is, ki annak ellensége; — s gyermekeknél valóban kitünik, mily szép eredményt képes felmutatni a gyöngéd, szeretetteljes nevelés, főleg midőn a gyermekekkel maguk a szülők foglalkoznak. — Minden egyéb megérdemelt dicsőretet mellőzve, vegyük csak a „Próbak“ czimű házi gyermeklapot kezünkbe. E lap már két év óta szakadatlanul foly, megjelenik minden vasárnap, legkevesebb egy, de néha két egész iven is. Rendes munkatársai B. T. ur gyermekei, egy 15 és egy 12 éves leányka, és egy 10-dik évben levő kis fiu, s a 10 éves Sz. Miklós a szomszéd Daróczról. Hoz emlékezetből írt, és senki által előlegesen ki nem javított czikkeket, főleg a magyar történelem, földírat és a természettudomány köréből, számtani feladványokat, talányokat, kedélyes értekezése-

ket, elmékedéseket, verseket, mellékletül rajzokat és térképeket. S mindemellett eléggé gondoskodva van a testi fejlődéséről is, s a sziv művelése — mire itt a szülők maguk fordítanak különös gondot, épen semmi kívánni valót sem hagy hátra. — Szóval, itt oly tisztelet és szeretetreméltó körben vagyunk, melytől, ha egyszer megismertük azt, csak nehéz szívvel tudunk megválni.

Ekként érdeket talál Berzeviczén a buvár, érdeket e tájon a festő, s a szabad lég és a szép természet fűszerezik ama nyílt barátságot és kedélyes életet, mely e tájon otthonos. Sárosban általában annyira össze vannak sógorosodva a családok, s annyira tartják az atyafiságot, hogy már megszokták egymás közt ama bizalmas és nyájas modort, mely őket azután mások irányában is jellemzi. — Minden tisztességes magyar ember a legszívelyesebb vendégszeretetre számolhat itt, s a divatozó társaséletet, a családok közlekedését a helységek közlése is előmozdítja. De zajos multságokat itt nem talál, s a nagy ivás, borozgatás nem divatozik, a be-tyárságot és nyereséget nem szivelik, s általában csendes, nyájas, megnyerő modor jellemzi az itteni művelt osztályt, és talán senksem fordul meg e tájon anélkül, hogy édes visszaemlékezést ne vinne magával.

Bolgár Emil.

A Tisza bölcsője.

(Emlékül a jó máramarosiaknak.)

Irtá P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Folytatás.)

A második korszakban esnek a m.-szigeti régi ref. templom azon festvényei, melyek a főoltárhely falait foglalják el, s melyek azt egész a tetőig elborították.

Ezek közül legrégebbnek tartja Henszleman Sz. György lovagot, ki lóháton a sárkány megölése közben ábrázoltatik. Ennek idejét ő és Szilágyi megegyezőleg a XIV. század elejére teszik.

Ennél jóval fiatalabbnak tartja Henszleman az Alexandriai Sz. Katalin Martyriumát s illetőleg legendáját tárgyazó képsorozatokat. Ezek a következők részletekből állottak: *)

1-ső kép. Katalin a római császárt Maxentius-t a pogány áldozattételben akadályozza.

2-dik kép. A trónusán ülő császárt a keresztényen vallás igazságáról meggyőzni törekszik.

3-dik kép. Azon gyűlést ábrázolja, melyet Maxentius Katalin meggyőzésére egybehívott, országa nevezetesebb hitűdősöiből.

4-dik kép. Katalin martiryumát, börtönzését, kínzását ábrázolja.

5-dik kép. Katalin lefejeztetését ábrázolhatta, melyből a lelkét mennybe szállító angyalt mi is köztöltük, mivel ennek lélek-szállító leplén Szilágyi hazai nyomokat fedez fel.

6-dik kép. Katalin temetése.

7-dik. Katalin megdicsőülése, hol a koronázott martyr kardja alatt az öt kivégeztetett Maxentius térdepel. Ezt mint igen csinos részletet a mult számbeli rajzban adtuk.

8-dik. Állítólag valamely donator képe.

9-dik. Egy czimertartóból (telamon) szolgáltató angyal, kinek leplén azon templom-ujtató neve volt olvasható, ki azt hihetőleg a moldvai dűlās után helyreállíttatá, ily formán:

„Damianus, cum amica sua formosa Maria pulchra sponsa, Incarnationis Domini MCCCCLXXXV.“ és „Damianus de Huszth

*) Szilágyi István 1850-diki akad. értekezése nyomán.

amica sua de Ziketh." (Magyarul: Döme (Huszt) bájos kedvesével Máriával, az ő szép jegyesével, Urunk megtestesülésének 1485-dik évében.)

A kedvesnek ily szent helyen való felidőzése még eddig példátlan s a javítottának lángoló szerelme által is alig menthető.

E képeken kívül a templom végelpusztulásakor egy oszlop-fejen még igen szép Krisztus-főre akadtunk, mely alá 1505 vagy hét volt jegyezve. Ez lett volna eszerint a legújabb frescó a szigeti egyházon.

Megkísérlettem, bár töredékekben e képekből lehátás által valamit megmenteni, de a műtétel csupán egy angyalféjjel sikerült félig-meddig, mely mint egyedüli emlék a tornyon kívül a híres szigeti ó-egyházból, a ref. lyceum muzeumában van.

Javítások tettek volt rajta a már említett pót-építések kivül 1633., 1668. s 1733-ik években. — Érdekes volt a régi *papizék*, mely a XVI. század elejéről való volt, s mely az 1859-ki égésnek lett áldozata, midőn a lezuhanó mennyezetrel az egész belső felszerelés semmivé lett, sőt a tűz a toronyba is felhatolván, a csinos bádög toronyfedél s a régi harangok is megemésztettek.

Ez egyház történetéhez tartozik még, hogy 1728-ban, Pater *Bodo*, katonai lelkész ösztönzésére a Montecuculi ezred Szigeten állomásozó parancsnoka, gróf *Limburg Stirum* a huszti példára a szigeti ó-egyházat is el akarta venni a ref. hivatól s katonasággal meg is rohantatta; csak a hívek gyors beözlése semmisítette meg az első roham sikerét; a fejedelm igazság-szeretete s Eugén herceg közbenjárása az egyháznak később fényes elégtételt eszközölvén.

Jun. 15-kén, 1862-ben tétetett le az új egyház alapköve *) fényes közönség jelenlétében; s a hívek buzgalma és lelkes adakozások nyomán már csaknem a fedélzetig felemelkedett a *Mózer József* mérnök ur által, csúcsíves modorban T alakra tervezett egyház. Béke és boldogság anyala lebegjen felette!

Szigetnek ma az ó-templom tornyán kívül kevés ódon épülete van.

A Bethlen-ház, mely ugyancsak a Bethlen-utczában csaknem az egyházzal szemben, a délsoron ma is fennáll, az egyetlen régiebb mintájú épület. (Ha jól emlékezem 1622.)

A róm. katolikusok jelenlegi egyháza csak 1806-ban fejeztetett be; azelőtt csak igen csekély épületük állván ott a Minoritáknak.

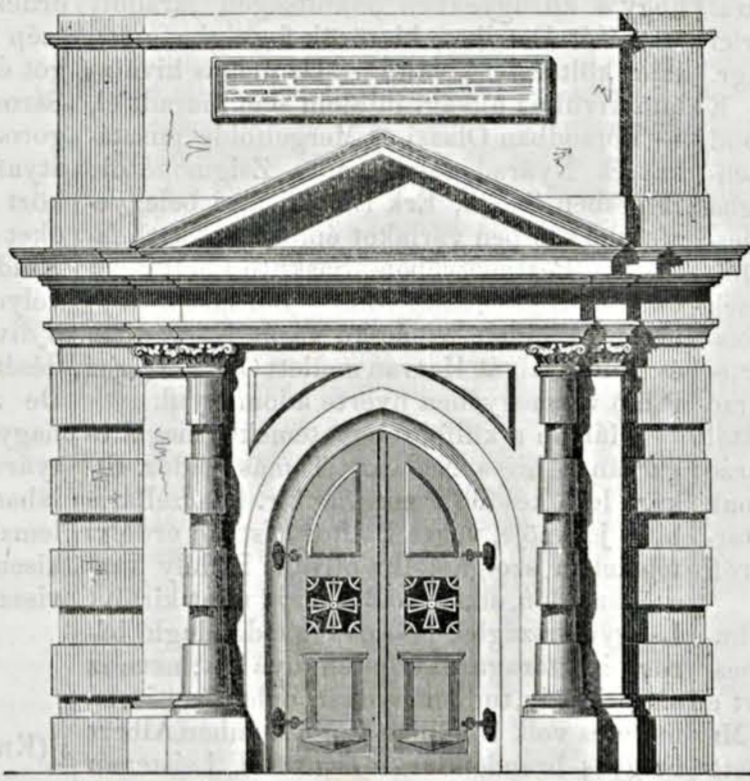
A mult években csinosított egyház jelenleg igen csinos, vas fedéllel ellátott torony és a szerzetnek tágas házával és gymnasiális épülettel. Ez utóbbi azonban kényelmesnek épen nem mondható. A ház nevezetes emberei közé tartoznak a már többször említett *Simonchicz Innocent* a mult században, s az elfelejthetetlen, kedves természetű *Hanák Ker. János*, ki Máramaros bércein huzamosan gyűjtőgeté a tudomány-

*) Alapítás alkalmával csak a már említett ossarium, a Bethlen és Sztójka családok sírboltjai és egy régi sír került fel, melyben I. Wenzel, cseh király pénze találtott.

kinceseket. A zárdái kezelés alatt levő gymnasion jelenleg, ha jól tudom, öt osztályt foglal magában.

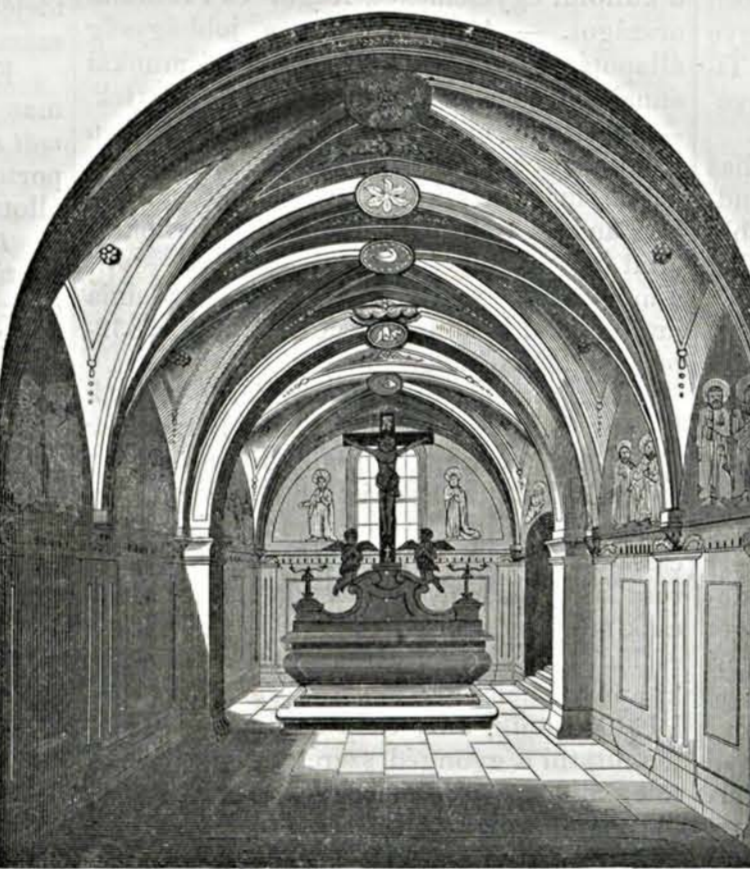
A tudományos miveltiséget a reformatio koráig Máramaros és így Sziget is alkalmasint a zárdák falai közöl vette; de az újított vallással egyszerre, ugylátszik, a köztanító és nevelőintézetek ügye is lendületet vett

A szigeti ref. iskolának alapítója és

A veszprémi Gizella kápolna homlokzata.

fenntartója is közel egy századig maga a városi egyház-község volt. Csak 1625-ben látjuk a viski partialis szinodus azon határozatát, hogy: „Szigeti uraim most ez együtal a közönséges pénzből építsék meg a schoolát. Ezután pedig a nemesség a hajdusággal

A veszprémi Gizella kápolna belseje.

és a város népe a sóvággokkal együtt értsenek mind az építésben, mind a felújításban.

Ez időben a szigeti ref. iskola már ugynevezett diákiskola volt, mennyiben már 1624-ről donatisták és declinisták tanultak benne. Tanítóit az akkor már virágzó kolozsvári főtanodából nyeri. Pnyekül említetnek *Szegedi Albert*, az ótvárosi szabályok (statuta) írója, *Kézdi-Vásárhelyi Mózes*, később hírneves sáros-pataki tanár, *Mindszenti*

István és *Szinérvárallyai Fodor Mihály* később megyei főjegyző. *)

A nemzeti fejedelmek korszaka aranykora a szigeti iskolának is. Ezek közöl *Bethlen István*, a nagy *Bethlen Gábor* testvére emelte azt humanitási tanodává. Ő kegyleteket (alumnium) rendelt a tanítványok számára, pénzt és gabna-jövedelmeket sóbányáiból és malmaiból 1640-ben. Egy általa adományozott malom máig birtokában van a tanodának. Példáját követte utóda *Rhédey Ferencz*, a fejedelm s ennek neje *Bethlen Druziána*. I-ő *Apaffy Mihály* pedig a szigeti iskola rektorának 300, a tanulóknak 200 kóstót rendel kiadni évenként 1671-ben. **)

Ezen idő óta a tanoda az erdélyi főbbek által kiválóan kegyeltetett, mely kegyeletet még a legközelebbi évek sem hazudtolták meg.

A Rákóczyak az ó-hitű papságtól is felsőbb képzettséget követelvé, Bethlen óta egész a legújabb korig nem egy román és ruthén lelkész nyerte itt képzettségét, melyet aztán saját nemzete és hazája emelésére fordíthatott.

Ez természetesen tanító-képezdét (paedagogicum seminariumot) feltételezett, mely fenn is állott, e megyén kívül Ugocsa- és Szathmármegyét is ellátván iskolamesterekkel, tanítókkal.

I-ő Lipót 1691-ben kelt hitlevelének (diplomájának) 2-dik pontja ugyan minden az erdélyi nemzeti fejedelmektől akár Erdélyben, akár Magyarország kapcsolt részeiben tett ajándékozások biztosít, — lettek legyen azok egyeseknek vagy községeknek és a bevett vallások egyházainak, iskoláinak tett ajánlatok; sőt érezvén a szükségét, azon anyagi erőket, melyek a tanoda magasabb foku beállítását eszközölhetnék, maga a megye egészítette ki; ily örvendéses pártolás mellett azonban alig állított be a hittan, bölcsészet, számtan és görög nyelv tanítása; tehát alig vettett alapja a felsőbb képzésnek *Udvarhelyi Mihály* professzorsága alatt, midőn egyszerre beborult a prot. ügy ege Máramaros felett s a kamara biztosai először is a sóadományt vonták be.

Sok esdeklésre 250 kóstó fejében csak is 20 forint és 50 krt adtak meg. ***)

1752-ben egy helytartósági rendelet folytán a megyei segély, s nemsokára az egyetlen közsegély, a dézma is elvonatik, — úgy hogy 1780-ra nem rendelkezhetik a tanintézet több mint 700 ft. évi jövedelemmel.

Igy ingadozni kezdett nemsok a ref. hitnek, hanem a magyar nemzetiségnek is ezen végbástyája s ha tanárainak szellemi s a vidéknek, különösen a szigeti nemesség és Erdély nagyjainak áldozatkészsége e szent oltáron lángot nem gyújt, talán végképen elesik az.

De a *Székely, Bethlen, Teleky* és *Kendeffy* családok tetemes adományai s a tanárok közöl különösen *Dioszegi István, Ormá-*

*) Lásd. Szilágyi István: „A máramaros-szigeti ref. tanoda történetének rövid vázlata.” M. Sziget 1858.

**) Az oklevél szavai: „Rectori Scholae Szigeth 300 lapides, studiosis ejusdem scholae 200 lapides salis quotannis obveniant.”

***) Tudva levő dolog, hogy Erdély minden protestans iskolája ekként járt a sóadományyal, sőt sok más egyébbel is.

nyj Márton, Nánásy Abraham és *Gáthi István* (a legelső teljes természetrajz írója magyar nyelven) szellemi képessége, gondnokai közöl a *Pogányok* és az akkor még ref. *Sztójkák* oly hirre emelték az iskolát, minőt azelőtt nem igényelhetett.

Valóban a szükségben mindig legközelebb mutakozó isteni gondviselés tehette, hogy ez anyagi erejében annyira megfogyatkozott intézetet nemhogy lesülyedni engedte volna, sőt a tudományos műveltség s a nemzetiség és hazafiság kiszámítatlan hasznára folyvást emelte, támasztván részint magas szellemű hazafiakat, kik a távolból iszaplogó lámpához hasonló fényében a pharósz felismerték s annak olaját kiapadni nem hagyák; részint tudós férfiakat, kik önmaguk megtagadásával e szegényül dotált intézetnek éltek, anyagi és szellemi erejük összességét annak gyámolítására, gyarapítására szentelvé.

Ez utóbbiak között különösen feltűnik *Hari Péter*, kinek neve mellett lehetetlen csak egyszerű megemlítéssel elhaladnunk.

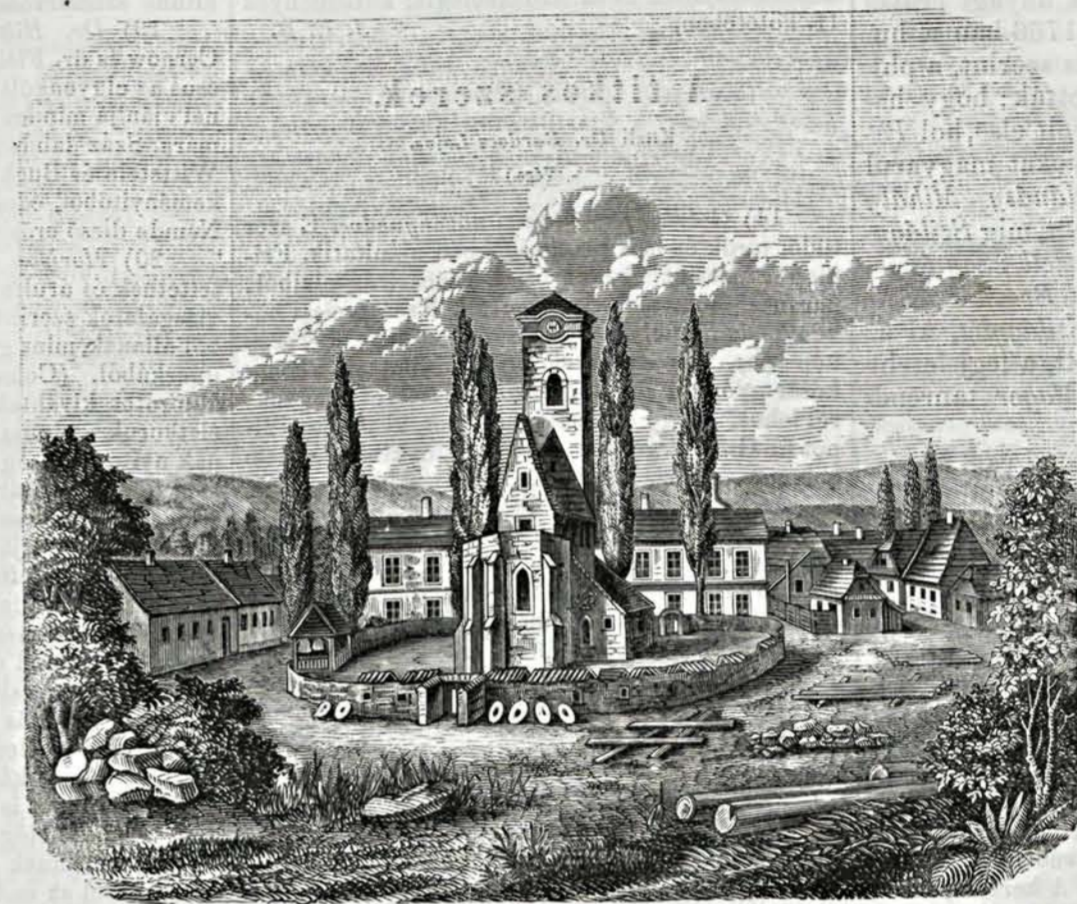
Hari Péter 1784-ben mint 23 éves ifju, lépett be a szigeti tanodába, segédtanári (corrector) czimmal. A szomorú előzmények miatt elparlagiasodott, tévirányt vett fiatal

ságot vett át, kiket csak 3 évi szakadatlan fáradság által sikerült a műveltebb világ eszmei örökének megnyernie. — Ennek folytán 1787-ben *Nagy Mihály* távoztával helyettes, majd a nevelés ügyében oly halhatlan érdemű gr. *Teleki József* ajánlatára rendes igazgatóvá választatott; ki azt is kieszközölte, hogy *Hari* régi vágyának: külföldi akadémikákra mehetni, eleget tehessen.

Itt élt át 4 évet 1788—92-ig; tehát a franciaia revolutio s azt követő rázkódások borzalmaival s visszatérve, szívében azon megzilárdult hitet, meggyőződését hozá, melyet a roppant események annyira igazoltak; *hogy pusztán ész-fejtiés félmunka; a szív ezzel párhuzamosan nemesítendő, s tanintézeteinket*

nemsok tanító, de nevelőintézetekké kell tenni.

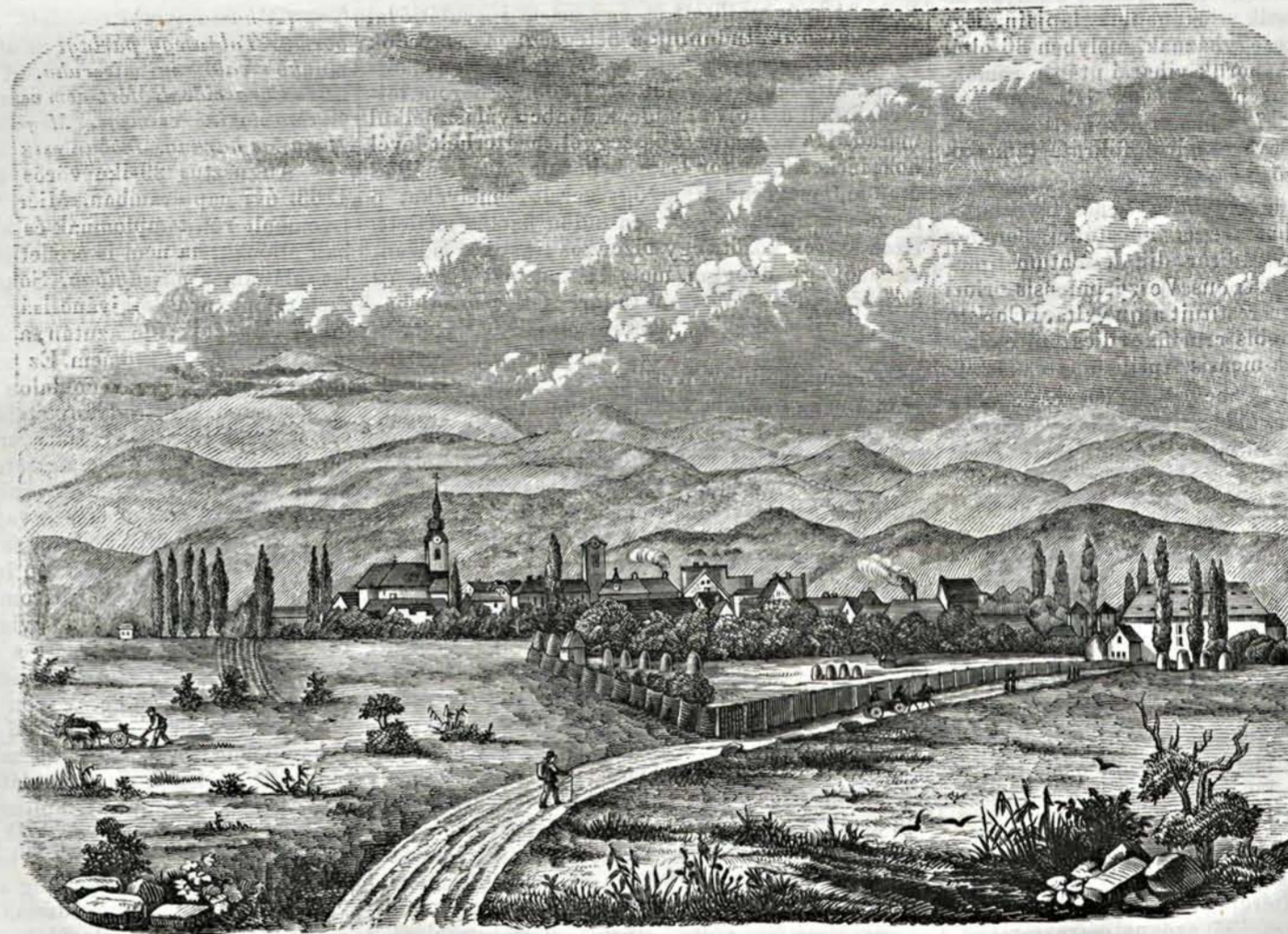
A fegyelemben akkoriban is példátlan kimélet és emberies bánásmódot hozott diavtba; szóval annyit tett, hogy azon korszakot, melyben a szigeti főiskola az ő, s mellette a már említett *Gáthy, Nánásy Mihály,*

A m.-szigeti ref. egyház és torony. — (Lásd: „A Tisza bolesője” czimú czikk t.)

és *Szilágyi János* vezérlete alatt állott méltán nevezték a tanoda *aranykorának*.

E szellemi vívmányok az iskola híret messze köre terjeszték, s nemsokára annyi

M. Sziget város. — (Lásd: „A Tisza bolesője” czimú czikk t.)

volt a növendékek száma, hogy a régi épület befogadásukra elégtelenné lön.

Ekkor megindult *Hari*, s vándorbottal kezében bejárta Erdélyt, s felkeresve a lelkes elődök lelkes utódait, méhként megrakodva tért haza.

1802-ben le lön téve a jelenleg is fenn-

álló emeletes épület alapköve, s pár év alatt azt is megérte, hogy azt az „Isten, tudomány és emberiség szentélyeül” (Deo, Litteris et humanitati sacrum *) ő maga fölszentelheté.

Szóval, türt, szenvedett az emberiség legszentebb ügyéért, s míg másoknak világitott, önmaga gyertyaként elégett. — Ez a közügyekért élő emberek élettörténete; azon igazaké, kiket azért teremt Isten, hogy érettek és állatok e tömeg megmentessék.

Emlékünnepeét 1861-ben ültük meg, a mikor egy emlékére állítandó szoborról is gondoskodva lön.

Még csak annyit kell a szigeti főiskoláról megjegyeznem, hogy az isteni gondviselés, mely három századon át megtartá, e pillanatig sem vette le gondos kezeit a tanintézetről, s miután 1836-ban gr. *Buttler János*, e nagyszerű iskolai alapítványairól annyira ismert férfiú, jogi, 1838-ban *Nánásy András hit-tani* székét megalapítá: *Sziget* tanintézeteink elsői között kezdett helyet foglalni a hazában, elannyira, hogy az iránta mindenkor fellángoló részvétet sem a forrada-

lom veszteségei, s a Bachrendszer négyosztályu algyrnasiummá leszállító rendelete, sem az 1859-ben szenvedett égés ki nem farszták; sőt e csapások után egy gr. *Rhédey*

János, gróf *Mikó Imre*, gr. *Kemény Sámuel*, b. *Radák István*, s annyi más nemeskeblű adakozó áldozat készsége lassankint előbbeni állására segíték, melyben, hogy állandóan megmarad, arról a fáradságos buzgalmat őseitől örökölt jelenlegi főgondnok: id. gróf *Teleki Domonkos*, s az iskola körüli érdemekben oly gazdag *Nánásy* név jelen örökös *Lajos* agondnok ur,

ki előtt a közügyeknek utolsó paránya is szentség, s a mások által áldozatnak nézett fáradság kötelesség, — valamint a human ismeretekben, mint human szellemű oly méltó *Hari-örökös, Szilágyi István* iskola-igazgató személye kezekednek. E

*) Ezt íratta a nagy hallgató-terem aajtja fölé.

két férfi erélye és buzgalmanak köszönhető különösen, hogy a tanoda lesújtott helyzetéből jelen diszes állapotára felemelkedett: — el nem feledkezve az érdemekben őszült T. Tóth János urral sem, ki mint 80 éves agg, most is ez iskola falai között érzi magát leginkább otthon.

A magyar nevelésügy történetirója fel fogja jegyezni, hogy e kevés anyagi erővel rendelkező tanodában már 1766-ban a humán tudományokat *Cellarius* szerint, a philosophiát *Wolf* szerint tanították; hogy hazai tanodáink között *Sziget* volt első, hol *Potaky János* a jogi tudományokat magyarul adta elő; hogy 1797-ben *Nánásy Mihály* már *Kant* szerint bölcseletet, míg *Szilágyi János* az első magyar természetfilozófiát *Gothe* (jus naturae) írta; nem *Breznai*, *Szeremleli*, *Luosi* neveiket, s *Szilágyiét*, ki az iskola újabb felemelése mellett, a legjelesebb német nevelők, különösen *Mager* tanrendszert hozta be.

Jelenleg e tanintézet 4 elemi és 8 közép-tanodai s illetőleg akadémiai osztályát 10 rendes tanár vezeti, 200-át meghaladó növendékszámmal, könyvtára mintegy tízezer darabot (közte pár incunabulumot); muzeuma ásványtani tekintetben sok érdekességgel telve van.

(Vége következik.)

A Gizella-kápolna Veszprémben.

Hogy Veszprém táján ülé a magyar kereszténység első diadalát a Kópján által vezérelt magyar pogányság fölött, az történelmi tény s ennek köszönhető, hogy így Európa szívében századokra gyökeret vert a magyar nemzet. A kereszténység őseink között elterjedvén, a további fejlődésére sz. István által felállított püspöki székek között a veszprémi kápolna alapítása 1009-re esik. Veszprém városának ezen keresztényiségi hajnalából akarunk egy emléket olvasóinknak bemutatni — mely 8 századon keresztül föntartotta *Gizella-kápolna* nevét.

E kápolna hiteles adatok nyomán azon templomnak volt része, mely Gizella királyné által épíltnek mondatik, történetünk lapjain. Egy része az azon székesegyháznak, melyben 36 oltár vala. E kápolna a háborúk viharai után, a romokból Eszterházy gróf püspöksége alatt bontott ki — utódjá által 1772-ben fölszenteltetve s a jelen homlokzatot nyerte, miről fölrata tanuskodik, mely következő:

„Sacellum hoc, quod a beata Gyzela, S. Stephani primi Regis apostolici conjugis conditum esse traditur, diu desolatum Ignatius Koller Episcopus Veszprimensis priori formae, et notori restituit utque altare Christo Domino pro nobis crucifixo dicatum consecravit die 10-a mensis Aprilis anno 1772.“

E kápolnában — mely jelenleg csak néha nyitattik meg — gr. Zichy Domokos, volt veszprémi püspök gyakran misézett. Építészte Veszprém legbecesebb régi emlékei közé tartozik. Hossza 42 láb, szélessége 10¹/₂ láb, magassága 12 láb s 8 hüvelyk, boltozata goth félkörű keresztívettel, melynek hevederei levél-ékezzetek barnak és fülkékkel tagozott válvéken nyugszanak. Nevezetes régiségét bizonyítják a csucsvék zarkövei, melyek elején a bizantiánál szokásos Istenbáránnyal — nálunk husvéti báránnyal — alakjait látjuk; a kis zászlócska a keresztényiség diadalát, az első láb fölemelése annak előrehaladását ábrázolja. A másik zarkövön a farkába harapó sárkány a pogányság elenyészését jelképezi, míg a 3-dikon s 4-diken a levél- és rózsakeret a kereszténység virulását látszik jelenti.

Nevezetesek még e kápolnában a 12 apostolnak 5¹/₂ lábnyi magas festett képei — melyek a válvék közötti falteren kettővel láthatók. A festmények ódonszerűségét azonnal észreveszszük. Szakmiserők a XII. vagy XIII. századból származtatják, legcélszerűbb a két első képpár. A fénykör, a hosszú vörös s kék tunika, az áldó jobb, a terkeset tartó balkez, az arca ifjú vonásai s. János apostolt és evangélistát gyantatták. A másik öregebb alakot mutat. Az oltárán az ablak előtt van a feszület, mellette János s Mária képei a falon újabb idők művei. Az evangélium oldalán, a fal szűk nyílásán, egy kis sekrestye-féleszobácskába lépünk, melybe románszerű ablakon hat be

a világosság. Átellenben 3—4 lépcső a püspöki lakba vezet.

Vajha e kápolna festményeit az izdadó kövek nyirkossága ne enyésztesse el lassankint, vagy legalább lemásoltatás által az utókor számára föntartatának. Gizella tetemeit is e kápolna alapjaitban kereshetjük — miről a Tud. Értekezésben, valamint az egész tárgyról többet olvashatni Ranolder János püspök „*Elisabeth*“ című díszmunkájában és az Archaeologiai közlemények II. kötetében.

J. E. B.

A titkos szerek.

Közl. Dr. Barócza Lajos.

(Vége.)

14) *Goldberger Schweiz* növényedve. E szer tudó, torok és más betegségekben ajánlatik. Frikinger szerint cukorból, narancsvirág-olajból, narancs és lactuca-késerből áll. Ezen sveiczi növényedven, mely Sveiczot sohasem látta, egy szép kép van, mely egy sveiczi lányt ábrázol, ki egy kosár gyógyfű sulya alatt sohajt, melyet a hegyekről lehoz, és egy sveiczi gyermeket, ki pásztori síp-fü. Goldberger perszehol sincs kitéve, hanem helyébe egy schaffhauseni és egy sveiczi gyógyszerész van csusztatva, hogy a hiszékeny szenvedőkkel elhitesse, hogy a portéka egyenesen Sveicz-ból jó.

15) *Ludwig anti-cholera-sava*. E név alatt Bécsből egy arcanum, mint megpróbált hárítószert hirszteltetik a cholera ellen. A szer 5—6 uncziás üvegecskékben 1 ft. 30 krajczárért árulatik, és 1 rész süritett tisztaltalan kénsavból, 5 rész borból és 10 rész vízből áll. — Áldott emberbarát, ki így fáradozik az emberiség jólétéért!

16) *Hösch titkoszere az epilepsia ellen*. Hösch J. H. Kölnből kibocsátott hirdetésvényben arról biztosít, hogy az epilepsiában szenvedőket egy általa feltalált szer által gyökeresen gyógyítja. Ezen gyógyszerrel megoltított másfél borosüveg a helyszínen 6 tallérért árulatik. A vegyi vizsgálatból kitűnik, hogy ezen szer három rész faolajból áll. Másfél borosüveg valódi értéke körülbelül egy forintot teszen, és mégis kilenczért árulatik.

17) *Laurentius vagy a szemelyes ótalom*. Laurentius az általa kiadott könyvveli speculatio mellett, melyet előbb egy aranyon árult és most 2 ft. 24 kr-ra szállított le, egy másik speculatióval is foglalkozik, tudniillik a betegségben szenvedők gyógyítására egyes esetekben is szolgálatát ajánl-gatja. Minden hozzá küldött levélhez három tallérnak kell csatolva lennie, különben válasz nélkül marad. Ha az említett árszeggel megterhelt levél hozzáérkezik, akkor Laurentius ur, a szemelyes ótalom, megrendeli a gyógyszerét, melyeket ő maga szállít, természetesen külön fizetés mellett. Ezen szerek között egy bizonyos tinctura is van, melyből egy üveggel, mely 110 uncziát nyom, 70 forintért ad. — Wittsein tudor esetleg meglehetősen mennyiségű effle tinctura birtokába jutott és neki köszönjük annak vegyi megvizsgálását. Szerinte ezen tinctura következőképp állhatott elő. 52 gran vas egy unczia 1.30 fajsúlyú sósavban feloldandó, az oldat megmelegítendő, és kis salétromsav részecskével mindaddig vegytendő, míg a vas chlorid chloridá változik át, és ezután megszürendő. — Másrészt megint 60 gran kénsavas chinin szükséges mennyiségű ritkított kénsavban oldatik fel, a két oldat összevegytetik, hozzá 40 unczia rendes fehér bor töltetik és ehhez végre annyi tiszta víz adatik, hogy a 110 uncziát megüssön. E készítmény a megvizsgált tincturától semmiben sem különbözik és csak kevés forintba kerül, holott Laurentius 70 forintot fizettet érte magának.

Egyébírát a „Kosmos“ 1858. évi folyama 96-ik lapján e tincturára vonatkozólag következő jegyzet olvasható: „A charlatánosság ellen Lipesében april 27-én egy örvendetes bírói ítélet hozott. Egy orvos egyik ismert folyóiratban azt nyilvánította, hogy a „szemelyes ótalom (persönliche Schutz)“ című híresztelt könyvben magasztalt „*Laurentius-féle erősítő tinctura*“, mely a hiszékeny és ostoba gyengélkedőknek hetven forint fizetésért megküldetik, nem más, mint *charlatán-ság és személynység*. Laurentius ur ezt sértésnek vette. E nézetet azonban a törvényszék nem osztotta, hanem inkább az igazságot és tudományt vette ótalma alá, a mennyiben a bepanaszoltat a vádolól felmentette, s ezáltal a tudományt azon jogot biztosította, hogy az igazságot habár egy kisé darabon alakban is, kimondhassa, anélkül, hogy személyes sérelmet követne el ezáltal.“

18) *Dr. White szemorvossága*. Ehrhardt Traugott árulja Altenfelden. Egy üvegecske egy lat tartalommal minden koruak és ranguk számára egyiránt jó (mire Kleszinsky bécsi vegyész ezen észrevételt teszi: egalité, stupidité!), a látszóval farszót és rongáló működésénél védő és megtartó szer, minden gyuladást, nedvességet s fájdalomat eloszlat és mindert egy ezüst félrt. Kleszinsky szerint e dicső szer horganyvitriolból áll. Valóban kitűnő szemorvosság!

19) *Dr. Hilton idég-labdacsai*. Ezeket dr. Cernow és dr. Fleischer, bécsi egészségügyi tanácsos az elgyengült és elbetegedett idegrendszer-nél rjánlja minden rendű és nemű szenvedők számára. Száz labdacsa ára egy tallér. A gyógyszer Wittstein és Buchner szerint Baldringyókerből, keményítőből, édesgyökérből és homokból áll. — Nemde dicső erősítő szerek?

20) *Morison labdacsa*. Sok oldalról híreszteltetnek és árulnak. Ismételt izben tett pontos vizsgálatok szerint a leghatályosabb hajtószerekből állanak, mint gummigutból, aloéból- és keserű-gorkából, (Coloquinte), és már nem kevés áldozatot kívántak, mert sokak egészségét egész életkorukra elpusztították és nem ritkán a halálnak nyitották meg a kaput. És mindemellett sokan még folyvást vásárolják! A telt vizsgálatok a Morison-féle labdacsookban az ártalmas részeket oly biztosan kimutatják, hogy csak a fanaticus képes azoknak ezen elemzésekkel szemközt még továbbra is hitelt adni.

21) *Egytetemes balsam. (Universal-Balsam.)* Monechek Dániel mainzi kardcsináló gyártmánya, mely kis üvegecskékben árulatik. A hozzáadott használati utasítás csodás dolgokat beszél határáról, és mindemellett nem áll egyéből, mint terpeninolajból és kénezett lenolajból.

Még többet is lehetne az elhírhedt titkos szerekről írni, de elég ez mára. Az okos a kevésből is sokat ért, annak pedig, ki nem az, napokig is hiába beszél az ember. — (Dr. Percy Recept-Lexikon. Aus der Natur XXIII. köt.)

Archaeologiai levél Zalamegyéből.

Rómer Flóriától.

(Folytatás.)

X.

(A hássági régi templom. Igen érdekes dombormű. Talán egy parlagi mintatemplom. Muzsimumkba való régi miseruha. A várhely. Új utonállás Curaccióval. Mért nem vesznük remek képeket. Archaeologiai csemegé. Meglőttek. Nem lehet! Hazafias harang. Jobban esik benne, mint kinn!) Augusztus 29-ike vörös betűvel tündöklik 1863. évi naptárban. Miért? mert a pécsélyi lerombolt ref. templomnak és a f.-dörgicsei romban állónak, ha nem is eredetijét, bizonyár. párt-ját találtam a hásságiban. Sokat reglétek nekem ezen templomról — kíváncsiságotam legmagasabb fokra szágatták, de azután, a mint megpillantottam, teljes is volt örömem. Ez pedig még nagyobb lett, midőn az északi oldalon álló első padok mögött azon kőmaradványt találtam, melyre szives Hübnerem, Cautor Imre ur, már előtte való nap Salamonnárról figyelmeztetett. Ő siremlőnek tartá, — én ivtér-faragványnak (ajtó szemlékék és föltöte alkalmazott kerek vagy csúcsvi közötti tér, tympanum) gyanítottam, és pedig miután az ácsok, asztalosok az egészben levő padost nagy nehezen elemelték, a két-három ujnyi vakolatot vésőkkel és kalapáccokkal vigyázva leszedték, Tóth Ágoston barátom pedig a domborművet le-rájzola, románkoru faragványnak ismertük, mely a latin keresztnek, a keresztívén vallás jelképének — az oroszlan által a pokolbeli szörnyeteket el-leni védelmet ábrázolja. Ezen mű az oldalbejárás fölött állt, — helye ott ma is látszik.

Ez eredeti, minta-templomtól zalai műemlé-keimben adom. Kíváncsi vagyok, fogok-e magam vagy mások hozzá hasonlótakat hazánkban másutt is találni — és minthogy eddig a külföld építm-ényei közt egyre sem akadtam, lehet-e benne a parlagi magyar vagy zalavidéki templomok előké-pét feálltanunk?

Említenem kell egy igen érdekes miseruhát is, melyet véletlenül földeztem. A keresztben a bold. szűz, alatta sz. Péter és ez alatt sz. András láthatók, gyönyörű dombor himzében. Remlem, hogy a magyar nemzeti Muzsüm keresztívén osz-tályában fogjuk szemlélhetni! mert sajnos lenne, ha a különben szegény templomban, mindennapi használat által kopattatnék. Tettem lépéseket, s úgy hiszem, a szombathelyi ft. papság lesz az,

A helyiratok érdekében

nem mindennapi örömet éreztem legközelebb. Az időszi közlönyök útján t. i. azon nemes tett jutott közönmásra, hogy *Simon Elek* ur 1000 futot ajánlott pályadíjúl egy „Kolozsvár története“ című munkára, s hogy a kolozsvári tanács ennek folytán a pályázatot ki is hirdeté. *)

Különféle alkalommal jelentettem már ki azon meggyőződésemet, hogy hazánk országos történetésze mulhatlanul megkívánja, — hogy a monographiai szakma szorgalmasan miveltesék, — csak ez által nyervén általános történetünk színezetét, kerekdedebb alakot, pragmaticismust. A monographiák irásával járó részletezés pedig számtalan hibát fog kiküszöbölni, melyek a történetírás legújabb idejéig divatos módjánál történelmi műveinkbe becsúsztak.

Valahányszor tehát olvasom, hogy irodalmunk egy új monographiával gazdagodott, vagy hogy ilyenre kitáltás nyílik, azon támaszok és alapfalak szaporodását látom, melyek nélkül Macaulay, Blanc Lajos, Thiers és Thierry, Mignet, Villemain, Guizot, Ranke, Mackintosh, Grote, Gervinus, Hallam és több hasonló remek író nem támadhatott volna. Mi természetesebb, mint azt óhajtanom, hogy hazánk többi városa is mielőbb óhajtson a lelkes Kolozsvár példáját. De minthogy az utolsó évtizedben városaink annyira eladósod-tak, (itt nem firkészhetök, de mindenesetre a városokat legkevesebb terhelő okok miatt,) hogy hasonló szellemi vállalatokra tán még soká nem várhatni azoktól közvetlen pártolást; és minthogy eléggé ismert közállapotaink miatt *Simon Elek* követőire vérmes remények nélkül alig fogunk egyhamar akadni, emondom, a mit addig is, míg nyájásabb ég mosolygand Magyarországra, a történetírás érdekében tenni kellene.

Minden megye és minden város tegyen intéz-keést, hogy az illető megye vagy város története megírassék, és pedig mostantól fogva folytatva és haladva az idővel. Itt nem kész, kidolgozott iro-dalmi munkáról van szó, hanem csak anyaggyűj-tésről, és a legjobb, legbiztosabb források össze-állításáról, melyek rendelkezése, hogy arra hivatott írók által később feldolgoztassanak, midőn majd találkozik, kinek hajlama van, az illető monographia megírására.

Tudjuk, hogy ámbár napisajtónk sokra kiter-jedek, és az ország különféle vidékeiről hoz közleményeket, még sem állíthatja senki, hogy bármely folyóirat minden megyéből és minden vá-rorsból folytonos, meg nem szakasztott, semmit el nem hallgató levelezéseket veszes, vagy mert nem léteznek mindenütt levelezők, vagy mert ha vannak is, nem úgy leveleznek, hogy a hatóságok folytonosság csorbákat ne szenvedjen.

Nem lehet tehát mondani hogy a hirlapiro-dalom nélkülözhetővé teszi, hogy minden megye és város mellett hivatalos tekintélyű quasi udvari historiograph legyen.

De tekintet érdemel azon körülmény is, hogy a levelezők sokszor sajátos szemüvegen át nézik az eseményeket és pártállásuk, vagy szem-élyes rokonérzetük szerint említik a tényeket, mely közt aztán bajos sokszor eligazodni; de fel-téve, a levelezőkben a legfőbb részrehajlatlansá-got, kérdés: vajjon a hirlapi közlő juthat-e mindig azon állapotha, hogy magukat az eredeti okmányokat megtekinthesse, vagy a hatóságok intézkedéseiről közvetlenül meggyőződhesék.

A megye székhén, és városi hatóság kebelében kinevezett hatósági történéz tehát a törté-nettudományt háládatos szolgálatot tenne, és elléggé meg nem becsülhető adatok mentője, regisztralója, őrzője és közlője lenne. Az ő fel-adata volna, minden az ő köréhez tartozó, sa-ját megvételére vagy városára vonatkozó törté-neti eseményt, művelésati, közgazdasági, köz-igazgatási, stb. mozzanatot figyelembe venni, és egy hitelesített könyvre egész objectívással beírni, használnva e célra a megyéül vagy várossal folytatott hivatalos levelezést, kivonat-va vagy egész terjedelmében, valamint az elnök-ség útján nyert szóbeli közleményeket. Az elnök-ség természetesen az ily hatósági történéznek mindenkor kezére járand, másrészt az ily adat-regisztráló ily jelenségeket is vehet figyelembe, melyek a hatósági működés terén kívül állanak, sőt a tökéletesség kedvéért kell is hogy azt te-gye, de lehetőleg objectív előadásra törekedvén.

Azt hiszem, ilyen hatósági történéskönyv ve-zetését rendszer a főjegyzőre lehetne bízni, — *) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

avagy más egyénre, ki a hatóság keblében az ily feladatra legelső hajlamot és képességet mutat.

Ezen terv valószínűsége nem kerül semmi pénzbe, hanem a nm. magyar kir. helytartótanács csak egy határozatába, hogy az egész hazában a köz-műveltség egy eléggé meg nem becsülhető ténye-zője legyen. Ha jól vagyok értesítve, Cséhországban már régibb időtől fogva iratnak a helybeli történetnek alapjait, minden nevezetesebb vá-rospan, és kerületben, de ha így nem volna is, nekünk mint közéletünket a történetre fektető, jo-gainkat abból származtatni nemzetnek, a történet-írás érdekét minden alkalommal elő kell mozdíta-nunk; én pedig szívemből óhajtom, hogy az álta-lam itt megpendített eszme, ros időjárás miatt, el ne csenevészsen. Pesty Frigyes.

Töredék egy 1789-dik évi magyar hirlapból.

Vessünk olykor egy pillanatot a multba, ki-vált pedig honi irodalmunk multjába s ne vessük meg s ne gonyoljuk ki a már elavultnak hirdett ócskaságokat, melyekből épületes tanulságokat meríthetünk, s melyek olykor világot vetnek je-lenükre is.

Ki a jelenkor irodalmát kedveli, az a mult iránt bizonyonyal szintügy rokonszenvet érez, s kegyelettel viseltetik.

1789-ben, midőn Pest, ma már hazánk fővá-rosa, az ősz Buda irányában még kiskoru s alig 20,000 lélekkel álló városka volt, képtelen levén egy újságlapot kiállítani, a magyar újság szer-kesztősége Bécsbe volt kénytelen vonulni, hol az akkor hetenket egyszer egy ivnyi tartalomban megjelent „*Hadi Történetek*“ című lapját szer-keszté, s onnan küldözte széjjel magyar pártfo-góinak.

E lapban, mely nyolczadrét, könyvalakban jelent meg, sok érdekes adatot olvashatni, mely-nem némi cizkiket már csak azért is méltó most figyelemmel olvasni, hogy lássuk: mennyire ha-ladt honi irodalmunk, helyestrásunk, irányuk s végre mily haladást tett журналиstikánk ezen le-folyt 72 év alatt.

De azon felül más üdvös tanulságot is merít-hetünk abból, s meggyőződhetünk, hogy nagy-apinkban s anyánkban sem hiányzott a jóra és szépre való törekvés, s hogy az öregek szintügy, vagy tán még melegebben szerették azt a mi ki-válóan hazai és nemzeti, mint mi az unokák.

A „*Hadi Történetek*“ 1789. évi folyamának 430. lapján ez áll:

„*Magyar Ország*. — Örömmel értettük, hogy kedves Hazánkban, minden részeiben, kezd a dí-zses magyar köntösnek viselete mind inkább helyre állani. Különös érzékenységgel hallottuk nevezetesen, hogy Bihar Vármegyében még az asszonyok is elvetvén az idegenektől költsönöz-tött ruházatokat, azzal is megakarják Nemzetek-hez való háladátságukat mutatni, hogy annak öltözetét nem szegyenik! — Helyesen, és igen dicsőreghetesen! — Nem kell az ilyen *Magyar néni Dánáknak* semmi más külső fel eránt szorgal-matoskodni, mely által hazájokhoz vonzó szere-teket nyilván valóvá tehesék. A világ ezimere-nél*) többet ér, s többet jelent dízes Magyar öltözetek. — Szerencsénk volt a napokban T. Makripodári Vice Isvány Urnak, egy szép Ma-gyarsággal szerzett, nyomtatásban lévő Le-velét olvasni, mellyel hírvott a többek között innen Bécsből egy M. Gróf urat, a *Posonban* tartandó közönséges Gyűlésre (Generalis Cong-regatióra.) — A Levelét szőrlő szőra ide iktattuk volna, de a helynek szűk volta nem engedte. — Nagy reménységet nyujtat ez, minden igaz szívű Magyar Hazafinak, hogy született Nyelviünk na-ponkint jobban jobban fog éledni, és még a Tör-vényes dolgok folytatására — is alkalmazhatóni — mely meg is lehet, csak szives törekedéssel se-gítsen e munkán minden, a ki Magyarának nevezi magát, úgy a mint főle telik.“

Ismét a 489-dik lapon ezeket olvassuk:

„*Könyárom*. Nemrégiben két Anglus Utazók mentek itt keresztül. Eppen akkor késérvén őket által a pátzton, mikor mind a Catholikusok, mind a Protestánsok a Templomokból jöttek, köz

*) Ide a következő jegyzést tetta „Hadi Történetek“ szerkesztője: A minapiban a Frantzia Dámak sergentül-kérdőzték a Nemzet gyűlésbe, hogy behatáratván, kü-lömb-külömbfőle drágaságukat az Ország boldogtusa vé-gét által ajánlották, s azon reménykedtek, hogy rendeljen nékik a Nemzet gyűlésé oly tisztes címert, vagy jelet, melyet viselhesenek Hazájok szeretetének jeléül.

ötvenig való nyestes, s nyuszos montéjú urakat, s kereskedőket látván együtt, egészen elbámultak rájuk, s azt kérdezték, hogy talám azok, — mind Huszár Officierek, a kik már a zalogátolt tették. Mellyre mikor mondottam volna, hogy ezek Komáromi Nemes Emberek, és hogy ezek a Magyarok rendes öltözöttek: „Mindenkor hallottuk, hogy igen Martialis Nemzet ez a Magyar-ság. Megmutatja ezt öltözettel is, hogy még a kik nem rendes katonák, azok is ilyen Huszár módra öltöznek.“ — Kár, hogy sokan mind nyelveknek, mind ruhájoknak változtatásáért önként tölrik el *Nemzeti Karaktereket*. Mennyire elsatnyultak már is azok, a kik mind a kettőt felsége-nyelnek magokat. Ama bölts Miniszter H. KAUNITZ némelly föbb Nemesieket maga megszólította azért, hogy nemzeti Köntösököt nem viselik, holott az Anglus nép után, ugymond, egy sem érdemli meg jobban, mint a Magyar-ság, hogy *Magyarnak* neveztessek.

„Ezt írják a *Mindenes Gyűjteménynek* nagyérdemű T. T. Szerzői, Sz. Andr. Hava 4-dik napján költ X. Levelekben.

„Ha a Komáromban megfordult két Anglus Utazók Okt. 26-ika estvéjére *Nagyváradra* vetődtek, s az ott akkor tartott nagy Bálbán megjelöltek volna: ott is gyönyörködtethették volna magokat a szép magyar öltözöket szemlélésével, a mellyben feles számú oda való, s külföldi Urak jelen voltak, s mind magyarosan öltözve. Még a Német Tisztekre is magyar Mentéket húztak. — Örömmel tapasztalhatták volna a mellett, a Magyaroknak, az Anglus Nemzethez való hajlandóságot: mivel Anglus tántozt-is jártak, a Magyarok is Lengyel kivül. Egyebet nem is. — Nem volt ezen Magyaros Bálbán híre is a Bakkerájnak, Mandelmilchnek, stb. Hanem voltak bazzeg jó magyar Sütemények, voltak úrmós és másféle derék Borok, volt Szilvapálinka-is. A Trakta-is alkalmasint megegyeztet volna az Anglusok természetével.“

Elég ezuttal ennyi ama régi lapból.

Mennyire más világ, más emberek, s más nyelv szól e hírlapi töredékből, mint a mihez a jelenkor magyar embere van szokva!

Közlő P. Ö.

Történelmi kalaszatok.

Közlő Lehotsky Tivadar.

(Vége.)

XXXV. A szatmári vár bevételéről.

Orosz Pál, Rákóczy ezredese, a szatmári várat 1704-ben bevévén, az azon évi nov. 26-án Ugo-csához intézett iratában tudatja, miszerint a vár feladásához kötött egyik pontja szerint azon adósá- gok, melyeket a várba szorultak s menekültek tettek, vagy zaloggal megerősítettek, az illetőknek kifizetessenek s a zalogok visszaváltassanak. Ez érdekes irat következő: „Nem kétlm Ngatok s kegték jól legyen értésére gkmes urunk cö Ngnak gkmes parancsollatya, hogy az Kassai és Eperjesi Bloquadából (vagyhez menvén az Capitulatio) ide győjék és a szakmári presidiumot anynyira stringulazzanak, hogy mentül hamarabb kéntelenitessék az meghitt presidiumot az ellenség feladnia; mely presidiummal is Isten jóvöltából már a Capitulatio véghez ment, fellévén téve a Capitulationának punctumiban, hogy a *liquidum debitum* egy az zalogok is mind a két részül exolvatassanak. Mellyhez képest Ngtokat, Kegték kérem (transmittálván az adóságotnak paria-riát), megértvén az adósok neveit, judicialiter compellalni az megfizetésre ne terheltessek, ugy hogy kiki a dato die praesentium, edgy hét alatt ide előmbé praesentálni el ne mulassa, hogy ha pedig a megirt debitumok miat az praesidium helyben maradván, ki mint nem kicsiny hatra- maradása a köz jó előmozdításának hasonlóképen országunknak nagy kára követeznék, én kéntelenítettni fogok az debitumokat executione mediato? meghvenni, az zalogokat pedig sine ullo interesse kiadgyuk. Caeterum praedit. Dnos xerxat Deus ad vota propria diu incolumes. Dat. ex Castris ad Angyalos positus, die 26. Nov. Ao. 1704. *Paulus Orosz*. P. S. Azt is akartam Ngtokat kegték értésére adnom, hogy azon becületes creditorok az summát (annnyira inducalván az capitulationoikat eket), hogy absque ullo interesse ugy az zalogokat is hasonlóképen kell meghadni.

A mellett akartam Ngtok kegték értésére adni, tudgya Ngtok kegték, gkmes Urunk pa- rancsollatyaiból ide Szatmár alá küldtettem, az

Szatmár Vgyének elégh súlyos terhe van, egyedül nem is kényseríthetem *Konyhádra provi- deallyon*, hanem Ngtok kegték szintén ugy kell provideálni; nem bánom az Methodus szerint adgyák meg portiomat Ngtok, *megköszönöm; tudgya Ngtok, az én asztalomnál sok bornak kell el- kelmi*, sok tiszt járt, sok becületes emberek jönnek mennek és minden konyhára való szükségek kívántatnak mindennap. Azért kérem Ng. kegték, ezekről beszélgetvén, teygen provisiot mind- ezekről Ng. ktek, mert nekem mindennap szükség feles cselédeim leven, ugy lovain is, maskint inkább szolgálni kívánok, mintsem véteni Ngtok ktekk, nem is kételkedem Ng. kgték eziránt való jó akarattában, mellyet is elvárok (Ugy látszik Orosz ezredes ur épen oly gondot viselt asztalára, mint a rábizott vár megvíváására). A szatmári né metnek kimenetelére kívántató szekerekül Ngtok kgték is, két szekér 6—6 ökrével és ugyan 2 pár vonó marha obvenniált, melyet is idején akartam tudtára adnom az Ns Vgyének, azonnal litem compareallyanak, melyekkel Commissariust is küldgyön az Ns Vgye.

Melléklet: Ugocsa megye törvényhatósága alá eső adóságotk jegyzéke: Károlyi Christtiána adott zalogba aranyéskert Rajnart kapitányiak 161 f 10 denárban; Károlyi Susána Stain kapiti- tány urnak 100 ft., Gyulay Mihály ur adott zá- logba egy arany lánczot és egy arany ékszer 500 fba; Károlyi Christtiána Stain Lajos Kristófnak 100 ft., Gyulay Mihály 200 ft., Hértneky István tartozik a sütőmesterek 50 ftal.

XXXVI. Károlyi Sándor a harczosok feleségeit eluzeti.

Hogy a kurucok, bármily pajzánoknak és vadaknak képzelje is őket az utókör, szintén lágy szívűek voltak s örömet társalotgk a szép nem- mel és magukkal édes tehérkép nejjeiket, gyermekeiket is hordozták, — annak tanúsága Károlyi Sán- dornak következő jellemzése irata Ugocsamegy- héhez: „Tek. Ns. Vgye! *Feleségem levelet veszem*, melyből is ugy informálatom, hogy a Ns Vgye Quartélyossal igen obruálatott volna, az melly Ezernek pedig cselédgyeiket s gyermekeiket oda rendtelm, azon Ezerben az Hadban alvít vadnak Kétszázan, holott kétszáznak is kellene lenni. Azért a tek. ns vgye valakit ott feleségével edgyütt tanál, mind *egy cseppig mind magát mind cselédgyét a Ns Vgyéből hojtassa ki s ne szenvedje vármegyéjében, sőt az mit eddig az olyanok cselédgyekre költött s adott a Ns Vgye s azt is vegje meg rajtok. Ezzel maradok a tek. Ns Vgyé- nek kész szolgálja: Károlyi Sándor. Kelt Szent- györgy, febr. 13. 1707. — Ugylátszik, haragos tollal írta e fermánt Károlyi uram; még a meg- szerzőt, divatos, gyönyörűsége hosszú latin be- vezetést és epilogust is elfelejté a levélbe iktatni!*

Debreczeni hírek.

November 25-ről írják: A gáz-világítást dec. 15-én szándékoznak életbelepíteni; ideje is lenne már, ha vége lenne azon sok utca-furkálásoknak, mikre uton utóttlen bukkannak; a napokban egy urinó bukkolt fűfal együtt, egy, éjjelre is nyitva hagytott, s lámpásal megvilágítottai szokás szerint elmulasztott árokba. — Általán véve a városi rendőrségre legkisebb dícséretet nem mondha- tunk; a k. nem hiszi, nézzen széjjel utcáinkon, tekintsen szét csak egy hetivásár alkalmával; itt egy lovaszekér állja keresztül az átjárót, s ha át akarsz menni, eredj a sárba; ott az utban abrakol a falusi kocsi; emitt a juhbőröket terítik a templom bejárata elé; amott piszkos ócskaságokat aggnak a még teljesen el sem készült emlék- kert rácsozatára; ismét tovább hántott tengerit szelelnék, s a péhe belei ruhátat, mintha zűmra- ráz hullott volna reá; oldalt kenderföt dörgölnek szépen kikévelt palotóra; főlebb véres nyul- fűvel jösz érintkezésbe; — a csorbagát két szélét beüli a sok improvizált kofa, s a megcsomósodott ácsorgó vevőkől nem hatolhatsz előre; mignem besodortatol a rögtönzött laczkonyha tömeke- gébe; Hogarthnak gyönyörű élemény lenne egy ily debreczeni hetivásár zűrzavara. Mindez még nehány év előtt rendezebben ment, lovaknak nem szabad volt a szekerek előtt befogva maradni, szépen bevitték azokat a szomszédos udvarokra, s a szekerek rendes sorba állítatván, nem volt anyi rendtelenség, nem maradt annyit szemét a főpiacon.

A gáz-világításra azt jegyzé meg mi- nap egyik atyánkfia komja asszonyának: „Ko-

mámasszony! sürűben rakják ezeket a lámpá- sokat, mint ahogy a régiek voltak, alkalmasint nem lesz ezeknek oly jó világjok, mint az laj- nak.“ — Egy pár adomát is hallottam, mi *ismét* csak a szegény cizmadiákra költetett; mert hogy megtörtént, arról már jótállani nem merek. — Egyik cizmadia háza mellé tettek egy ágast, melyen a gázlámpa fogja zétárasztani vakító fényét, de melynek olyan prózai akasztófa formája volt; — meglátja ezt mestram, s neki szól a láng- szeszeseznek; „de már azt csak meg nem engedem, hogy házam mellé bitófát állítsanak; mindig be- cületes ember voltam én, ezt a szegényt csak nem szenvedem el;“ — alig tudták megértetni vele, hogy azon ágas, bármint hasonlítson is az akasztófa-hoz, nem az, hanem csak a gázlámpa oszlopa.

Egy másik cizmadiának épen házfalára ju- tott egy lámpa, s elhitették vele, hogy ő boldog ember, — mert már gyertyát sem kell gyújtani, ugy bevilágítja házatáját a gázláng, annál akár egész éjjel varrhatja a cizmát. Épen e boldogsá- gáról beszél egy atyafiának, midőn egy fufangos- sabb konja közé lép s így szól: „ugyan komám, hogy engedi kend, hogy ezt a czudar lámpást a falára erőföljék, — nagy teher jár azzal; éjjel mindig ki kell járnia koppantani annak, kinek a házán van.“ — A szegény cizmadia megrökö- nyödik, alig várja a légszeszese mérnököt, s meg- támadja: „elvitessé az ur ezt az izét a házam fal- lától, mert összetöröm; azt gondolja, hogy olyan boldog leszek, hogy én majd az egész éjet átvírász- tom, azt a czudar lámpást koppantgarni!“ De már ezt még nagyobb munkába került lecsendesíteni, mint amaz előbb collegáját.

L. Hollócsy Kornéliának zenedéni javára adott hangversenye 200 ft. tiszta jövedelmet er-edményezett, a tisztelt művésznő, ki eddig zenedé- neknek tiszteletbeli tagja volt, az alapító tagok sorába igttatott s kettős alapítványi jogánál fogva ajánlhat növendéket zenedékné.

A burkolat vészsedése városunknak felsőbb helyen megengedtetett, azon fültelével azonban, hogy a vámból bejövő jövedelem egyedül a város utcaí kiburkolatására fordittassék. — A kóbur- kolat nagy lassan rakatik a városahátzéken; már csak ez egy czikkre nézve is áldást hozó lenne a vicszatorna, melyen követ, épületi fákát az eddigi drága fuvarnál tetemesen olcsóbban lehetne száll- lítottatni.

Betűjátékok.

Folyó 1863-ik évi november 30-án érvén el veterán tudósunk s írónk, *Fáy András* ur, 78-ik születése napját, az alkalomra, barátja *Sebestyén Gábor* ur, „*Betűjáték*“ cím alatt, 78 anagrammát csinált a Fáy András névből. Mottói e betűjáték- nak következők:

I.

Örüljetek Egek! mert az Ur mivelte ezeket, örvendeztetek földnek alsó részei! hegyek éne- keljétek, erdők és azoknak minden FAI! („*Esaiás XLIX: 23.*)

Ezen bibliai szavak egy-egs betűi, másképen rakva, ezt az anagrammi cikket adják ki:

„Fáy András — Földünk derék jelese, ez a remek író! — életének hetvennyolcadik évét meg- ért. Új egék örizzék őt, kész mentő kezekkel.“

II.

Agg tölgy lón a FA-csemete,

Felnőtt s diszlett virányon:

Igy nőtt s diszlett, ki szűlette

Zemplin földjén *Kohányon*:

Itt született ezérhészász

Nyolczvan hatban, május hó

Harminczadikán — *Fáy ház*

Disze — *András* az Iró!

Igy hát most hetvennyolczadik

Évét tölti életnek,

S neve napján őt üdvözlök

Tisztelgő Ifjak s vének!

III.

Évszámos triollet:

HetVennyolCzaDik év Ma ragyog szép CsLLLagI

fényben:

HetVennyolCzaDik év ragyogó Disz-CsLLLaga An-

Drás;

AnDrás a CsLLLag, Disze hetVennyolCzaDik évNek!

Ezek után következik a 78 anagramm a *Fáy András* névből.

A Vasárnapi Újság 49-ik számához 1863.

T Á R H Á Z.

Összes ára 2 ft. Fog-e még a „Magyar Ember Könyvtára“-nak újabb folyama is megindulni? ezen kérdés megfetteése boldogabb időtől függ.

„Magyar koszorúsok albuma.“ Irói élet-és jellemrajzok Zilahy Károlytól. Külföldi irodal- makban nagy számmal találhatók oly művek, melyek az illető nemzet költészetének kiválóbb ter- mékeit vagy a jelesebb írók összes működését magyarázzák. Nálunk eddig hiányzott oly könyv, mely a hazai költészet kitünőbb jelenségeit aesthe- tikai szempontból, népszerű modorban és együtte- sen tárgyalja. Pedig sokan lehetnek az olvasók közt, a kik kedvenek írók érdemét és jellemvoná- sait részletesen kívánják ismerni. E hiányt látszik pótolni a „Magyar koszorúsok albuma“, mely Zi- lahly Károlytól a napokban jelent meg és a melyben 14 koszorús írók összes aelzészetü k- képe mellett mindegyiknek világos előfaddal és eleven színezéssel készült széptani jellemzése és életrajza foglatatik. Az életrajzokban irodalmi viszonyaink is részletesen rajzolva vannak. Az ismertett írók következők: Kazinczy Ferencz, Kisfaludy Károly és Sándor, Berzsenyi, Kölcsey, Bajza, Vörösmarty, Czuczor, Jósika, Eötvös, Pe- töfi, Tompa, Jókai, Arany. Czimképül nagy köl- tőnk, Petőfinek, Barabás által egyenesen e mű számára rejtolt, új, szép aczelméletűi arczképe szölgöl. Mindenik költőtől egyik legremekebb költeménye van közölve az illető életrajz végén. A diszes kiállítást Heckenast nyomdája eszkö- zölte. Finom velinen, arany-vágással, lilaszin vá- szonba kötve ára 5 ft. Pompás karácsoni és újvi ai ajándékok ajánlható irodalmunk minden barátjá- nak, s különösen a magyar művelt hölgyvilágnak, kik kitünő költőinket és írónkat nemcsak élvezni, de megírtani és ismerni is óhajtják.

„Magyar ifjuság könyvtára“-nak 5 és 6 kötet. Mulattató s tanulságos olvasmány gyer- mekek és ifjak számára. Pest, 1863. Kiadja Lauffer Vilmos. Az egyiknek czime „*Robinson gyarmata*.“ Az ifjabbik Robinson folytatása. Hil- debrandt C. után írta Szabó Antal. — A másik „*Az éjnyugati átmenetek Mac Clure általi felfe- detése*.“ Közlő Kutzner T. G. és mások után Ory János. Nyolcz képpel.

„Jegyzéknaptár“ cím alatt Kugler kiadá- sában s Lauka Gusztáv szerkesztése mellett egy új naptár jelent meg 1864-re, különösen ügyvédek, peres felek, gazdák, iparosok és kereskedők számára. A voltaképi naptár részben három — négy nap van egy-egy lapon, ugy hogy hely nyi- lik különféle jegyzésekre.

„A teledkönyvi eljárás rendszeres közi- könyve.“ Irta Schnierer Gyula, jogtudor, köz- és váltó-ügyvéd stb. Pest, Lauffer Vilmos tulajdona. E munka a teledkönyvezést és annak rendes vite- lét tárgyzó szabályokat rendszeres és könnyen áttekinthető egészenben tárgyalja; ezenfölül a te- ledkönyvi eljárás könnyebb megérthetéséhez szük- séges példa-gyűjteménnyel is el van látva. A teledkönyvi eljárás körüli ismeretek azonkivül, hogy a vagyon rendbentartására nézve a legna- gyobb fontossággal birnak, egyszeresmind a föld- hitelintézeti működéssel is, a hozzáintéztet folya- modások alapját tévén, szoros összefüggésben vannak; azért e munka különösen gazdáink figyelmébe ajánlható.

„Gyöngyvirág.“ Regény. Irta báró Pon- grác Emő, II. kötet. Pest, 1863. Demjén és Se- bes bizománya. Ára 2 forint.

„Györi történelmi és régészeti füzetek.“ Simor János györi püspök pártolása mellett kiad- ják Ráth Károly és Römer Flóris. III. kötet, 1. füzet, 5 támaszettel, Győr, 1863. Nyomatott Sauerwein Gézánál. Bolti ára 1 füzetnek 1 ft.

„Két barát.“ Elbeszélés a mindkét nem- beli érettebb ifjuság számára. Neméthől átdol- gozta Rázel József. Gyulán, 1863, megjelent Do- bay könyvnyomdájában. Ára 50 kr.

„Szegény ember dolga csupa komédia.“ Regény. Irta Jósika Miklós. 4 kötetben. Pest, 1863. Kiadja Hartleben A. Ára 4 ft. A szerző neve sokkal ismeretesebb és sokkal népszerűbb, semhogy e minél hosszabb ajánlatásra lenne szükség.

„Szeretted és tisztelet tolmácsa.“ név-, szü- letésnap, karácsoni, újvi, s más alkalmi ünnepe- lyekre. Irta Szederényi Lajos. Szeged, 1863. — Burger Zs. sajtója. Ára 60 kr.

„Magyarok története.“ Görög források a scythák történetéhez. Közli Tölly János. Pest, 1863. Lauffer sajtója.

„Pikánt vázlatok.“ az élet és történelem- ből. Irta Aszalay József. — Eger, 1863. Jentsch sajtója. A szerzőnek valamint eddig megjelent munkáit, ugy ezt is érdekel fogja venni az olvasó közönség.

„Gombostünpárt.“ hölgyek számára 1864. Szerkesztették Bulyovszky Gyula és Rózsásági Antal. Zichy-Kornis Anna és Károlyi-Kornis Klarissa grófnék aczelméletűi arczképeivel. Ára aranymetzűi kemény kötésben 1 ft. 40 kr. díszkötésben 1 ft. 80 kr.

„A menedékjog a nemzetközi jog alapei- ből származtatva.“ E 63 lapnyi csinos füzet Falk Miksa akademiái székfoglaló beszédét képezi, mely az Akademiái Értesítőből külön lenyomat- ban diszes kiállítással megjelent s Hartleben könyvkereskedésében kapható.

„Jellemrajzok az allatországból“ külön- böző földrészekben. Az ifjuság képzésére és mulat- tatására. Tizenkét festett képpel. Pest, 1863. Lauffer Vilmos tulajdona. Irodalmunkban még mindig kevés számmal vannak a jóra való ifjusági iratok, s azért minden ilyenféle sikerültebb munka megjelenését örömmel tudatjuk.

„Ismerettár.“ nélkülözhetlen segédkönyv a történelem, természet s egyéb tudományok és mű- vézetek köréből. X. s egyszeresmind utolsó kö- tet. Pest, 1864. Kiadja Heckenast Gusztáv.

„Gróf Széchenyi István politikai iskolája.“ saját műveiből összeállítva. Második kötet. Pest, 1864. Kiadja Heckenast Gusztáv. A két kötet ára 5 ft.

„Nemzeti színház.“ Kiadja Toldy István. V. kötet. Tartalmát „A rendszeres férjek“ című vigjáték képezi. Belot Adolf után francziából fordították Berzók A. és Toldy I. — Pest, 1863. Heckenast Gusztáv tulajdona. Ára egy-egy kö- tetnek 80 kr.

„Dunamelléki eredeti népmesék.“ Össze- gyűjtötte Merényi László. I. II. kötet. Pest, 1863. Kiadja Heckenast Gusztáv. Ára 2 ft.

„Magyar regék, mondák és népmesék.“ Gróf Majláth János után Kazinczy Ferencz. Ki- adta Kazinczy Gábor Pest, 1863. Heckenast Gusztáv tulajdona. Ára 2 ft.

„A világtörténet átnézete“ synchronistikai táblákban, különös tekintettel Magyarország törté- netére. Összeállította Bozóky Lajos. Budán, 1863. Nagel és Wischán sajtója.

„Hős József, egy verselő a népből.“ A kö- zönségnek bemutatja Szeberényi Lajos. Szeged, 1863. Burger Zs. nyomdájából. Ára 16 kr. — E füzet egy iskolába sem járt makói földművesnek verseiből van összeválogatva. Az egyszerű ter- mészetes észjárás, és a könnyű menet, mellyel e versekben több helyen találkozzunk, sokszor meg- lepnek. Mint curiosumot ajánljuk a népiélet tanul- mányozóink figyelmébe.

„A falu jegyzője.“ című ismeretes regény b. Eötvös Józseftől, Emichnél nemcsak második kiadásban jelenik meg.

„A legnépszerűbb írott magyar nyelvemlék), a halotti beszéd eredetije, Sárkány váciutczai ke- reskedésében lefényképezve kaphato. E fénykép csak látogató-jegy nagyságu, de minden betűje tisztán olvasható.

„(Uj lap.) Pete Zsigm. orvostudor s a magy. kir. egyetemen a fúrdótan magántanára előfizetési felhívást bocsátott ki az „Egészségi tanácsadó“ című, népszerű tudományos folyóiratra, mely újévtől fogva jelenik meg, és mind az ember, mind a házi állatok ép fenntartását, és szükségben há- ziszerekkel való gyógyítását fogja ismertetni, s midőn ez uton csak az orv. silag megpróbált sze- reket ajánlja, gátat fog vetni a falukon elterjedt s sokszor helyrehozhatatlan veszélyes kuruzsolá- soknak. E lap havonként kétszer jelenik meg, s előfizetési ára egész évre 4 ft., félévre 2 ft., ne- gyedévre 1 ft.

„(Madách Imre) az „Ember tragédiája“-nak szerzője, jelenleg „Az ember comediája“ című munkán dolgozik.

„(Nem is Csillag, ha nem fényes; nem is fé- nyes ha nem Csillag!) Ilyen formán gondolkoz- hatik egyik vidéki lapunk, melynek tárczájában Csillag Márton, a fényes „Napkelet“ tüzragyo-

gásu költője, az irodalom egén oly magasságra van helyezve, milyen följutni irodalmunk legkiválóbb bajnokainak is alig adatott. Az „Olymp tejetén“ álló költőnek, Csillag Mártonnak, Kéleti Teréz fona, osztja, szórja a csillagkoszorút, szerényen igérve, hogy eljő az idő, midőn majd ő is „csattogó szárnyal hasítja a léget“, s így végzi:

„Akkor néz rám egyszer Kedves fénylő csillag. Sugározz keresztül Bús fellegűtörőn. Majd feléd mosolygom S te hozzád repülsz. Hogy együtt ragyogjunk A szegény hazára!“

Részünkről megengedjük, hogy minden csillag számára, — ha az mindjárt Márton is, — akad egy kis hely, ha az égen nem, legalább a „Tárogató“-ban: de nem állhatjuk meg, hogy legalább az ilyenféle „ragyogás“-ellen a „szegény“ haza nevében előre is ünneplésen ne tiltakozunk.

Művészeti hírek.

(Négy eredeti népdalra) nyit előfőzetést Farkas István, mint szerző, Miskolcra, melyeket a zene terén oly szép képzettséggel bíró Pap Dező alkalmazott zongorára. Minden egyes dal alá annak szövege is alá lesz nyomva. Az előfőzetés ár 1 ft., e h 20-ig Miskolcra Farkas István utózi küldendő. Főhívjuk reá a zenekedvelő közönség figyelmét.

(Pályadíjak zeneművekre.) Báro Prónay Gábor, a budapesti hangászegyleti zenede elnöke, egy magyar szellemű zeneműre az egyletnek pályadíjat minden évre 10. — Weisz Bernát ur pedig 5 db. aranyt ajánlva föl: e nagylelkű adományokat a budapesti hangászegyleti zenede a jövő 1864. évre újból első és második pályadíjakat tűzi ki régi magyar stílyben, zongorára készítendő, las-u és frís magyar nótára. — A pályaművek idegen kézzel írva, valamely jelmonddal ellátva, és ugyane jelmonddal viselő s a szerző nevét rejtő bepecsételt levéllel együtt, 1864. évi mártius utolsó napjáig Ritter Sándor egyleti titkárhoz küldendő be. A jutalmat nyerendő pályaműveket a zenede tulajdonai lesznek, mely az első nyertest saját költségén „Zenede pályazenemű“ cím alatt kinyomatva, az egylet minden tagjának egy példányban ingyen megküldi.

(Magyar dalokkal vegyes előadás Londonban.) London előkelő közt műkedvelő-társaság állott össze, s a „Szevillai borbélyt“ akarja színrehozni, a magyar alföldi szűkölködők fölségelésére. Az előadásra egy főur ajánlotta föl fényes termet, s remélhetőleg szép összeg jó be szegény hazánkfiai számára. De hogy ez alkalommal nemcsak segítségünk szomoru híre, hanem érdeklődő nemzeti zenénk is szerepeljen: egy Londonban élő hazánkfia, Diósy Márton, levelet intézett Erkel Ferenczhez, s abban operai zenénk teremtőjét egy kis magyar szerzeménye elküldésére kéri, melyet azután az előadandó operába beszövenék. — Erkel e felszólítást teljesítésére készséggel vállalkozott.

(Magyar opera Párisban.) Szemere Bertalan Párisból levelet intézett Erkelhez, melyben a nevesebb zeneszerzők pihenése miatt a jelen időt legalkalmasabbnak állítja arra, hogy „Hunyady László“ Párisban színre kerüljön; azért annak elküldését kérte. A híres énekesnő, La Grange hasonlókép késznek nyilatkozott benne föllépni. Erkel e fölhívásnak engedve, Hunyady László partitúráját, a párisi közönséghez, s az ottani nagyobb zenekarhoz illő némi módosításokkal, Párisba már elküldötte.

Egyház és iskola.

(Philologiai ösztöndíj.) A gymnasiumi tanárjelöltek számára azért philologiai ösztöndíjak egyike, 200 ft., megírulván, a m. kir. egyetem bölcsészeti karának okt. 31-én tartott ülésében elhatározták erre pályázatot hirdetni; minőlfogva a gymnasiumi tanári pályára készülők, ez ösztöndíj elnyerése végett, a nm. m. kir. helytartótanácsnak intézendő folyamodványukat f. év decz. 20-ig a bölcsészeti kar dekanájához, dr. Toldy Ferenczhez nyújtásuk be.

(Ösztöndíj-hirdetés.) A pesti egyetem bölcsészeti karának okt. 31-én tartott ülésében az Imre-Rézeta féle, jelenleg évi 63 fóból álló ösztöndíjra nyitottak pályázatot. Ez ösztöndíjat megnyerheti bármely Pesten tanuló kath. vallású, oly pártolásra méltó magyar ifju, ki vagy a néhai Imre János pesti egyetemi bölcsészettanár család-jából való; vagy ilyenek nemléteben hevesvármé-

gyei születésű; ilyenek is hiányában valamely kir. egyetemi bölcsészettanár tanár fia; és csak ilyen nem létében a fenn említett általános képességű bíró bármely ifju. — A folyamodások f. év. dec. 20-ig a bölcsészeti kar dekanájához, dr. Toldy Ferenczhez nyújtandók be.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

(Állítsunk takarékmagtárakat!) A tapasztalás szomoru példában mutatja, hogy hazánk, mint leginkább gazdasággal foglalkozó ország, egyetlen szűk termék után is inséget szenved; azért a jövőben hasonló sorsunk elhárítására a debreczeni kereskedelmi és iparkamara közelebb-ről egy felirattal halaszthatatlanul szükségesnek tartja, hogy addig is, míg a hazai törvényhozás a megyei magtárak felállítására iránt az egész országra kihatólag intézkedik: a nm. helytartótanács utasítása folytán a megyék kormányzói oda hatnának, miszerint a községek — bármely kis alappal is — késedelem nélkül takarékmagtárt állítanak, mely, cseleztér utasítás és lelkiismeretes kezeléssel, rövid idő alatt szép eredményt mutatva fel, jöhető balsors esetében a kisebb birtokos, különösen pedig a szegényebb sorsu lakosság kímélhető hasznára, ezáltal az egész haza javára szolgálja, s e mellett a tisztja jövedelem egyrésze közszéklora, jelesül az anynyira elhanyagolt népnevelés, illetőleg iskolázatlanság előmozdítására fordíthatatnék.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tudományos akademia) bölcséleti, törvénytudományi és történelmi osztályainak nov. 30-án tartott ülésében Szalay László titoknak, Hajnik Imre pozsonyi jogakadémiai segédtanár ur monographiáját olvasá föl: Szécsi Mária élete utolsó éveiről 1670-től kezdve. A szerző még eddig jobbadán ismeretlen eredeti levelekkel, s nagyrészt Szécsi Máriaéval világosítja föl történelmünk e részét. Szerinte Szécsi Mária végnapjait egy rokonánál, Szécsi Péternél — ki e nemzetség utolsó sarja volt — Kőszegen élte s ott is halt meg 1679-ben vagy 80-ban. Hogy hol temették el, Kőszegen-e vagy A-Lendván, értekező nem mondhatja meg; mire nézve azonban többben az akademia tagjai közöl megjegyezték, hogy Szécsi Mária Murány várában volt eltemetve, hol néhány évtizeddel ezelőtt ráakadtak mind az ő, mind férje, Weaselányi Ferencz koporsójára, s a Koháry-uradalom akkori tisztjei egy megbecsültéka hirneves nádor és nádorné maradványait, hogy csontjaikat szétszóratták, a két koporsót pedig, mely horganyból volt, beolvasztatván, eladták. — Az ülés összes ülésé alakulván, az archaeologiai bizottság javaslata egy megszaporított tagokból álló bizottságunkat adottot vissza. — Ezután a helytartótanács intézménye jött szóba az országos statisztikai hivatal föllállítás tárgyában. Ez ügyben a kinevezett bizottság elnöke dr. Palló Sándor; tagjai a helytartótanács részéről dr. Jakab István, dr. Hollán Adolf, dr. Suhajda János és Csernyus Andor; az akademia részéről Fényes Elek, Kaucz Gyula és Weninger Vincez; az egyetem részéről Konek Sándor. — Id. Mándi Péter ur bekioldi 80 éves születése napján az akademia részére tett 100 ftos alapítványát s egy újabb pótlékot a nagy szótárhoz. — Poroszkay mérnök azon tervét, hogyan kell Pestet jobb levegővel ellátni, az akademia bírálata alá kívánja bocsátatni. E terv, melyet igen jelesnek mondanak, azonban bírálat alá fog menni, mielőtt az illető akademi tag, a szabályok értelmében azt benyújtja. — Ezután a tarnóci fakövelet jött szóba, mely talán legnagyobb a földön. Ezt mintegy husz évvel ezelőtt Kubinyi Ferencz fűdözte fel s a birtokos azt a magyar nemzeti muzeumnak ajánlotta föl, csak-hogy Pestre szállítani még nem lehetett. Most Nádasy Pál ur értesíti az akademiát, hogy a köveletet gr. Forgách József ur részére ásatták, de nem tudja, Pestre fogják-e szállítani. Az ügyet az akademia figyelmébe ajánlja. Az akademia pedig átteszi azt a nemzeti muzeum igazgatójához, felhíván őt, tegye magát érintkezésbe az ásatókkal s gondoskodjék, hogy a kövelet, mihamarabb a muzeum birtokába jusson.

(A zalamegyei gazdasági egylet) rendezé felévi közgyűlését decz. 21-iken d. e. 10 órakor fogja tartani Keszthelyen a nagy vendéglőtermében. A közgyűlést megelőzőleg dec. 15-iken Zala-Egerszegben az egylet szállással igazg. választmányi ülés fog tartatni.

(A budapesti lánchíd-társulatnak) nov. 28-dikán tartott közgyűlésén az idei osztályokot részvényenkint 18 forint 50 kr-ra határozták, s

tudtul adatott, hogy Budavárosával, ennek kárpótlási többletével illetőleg, szerződés kötöttet, mely szerint a társulat a városnak évről évről tizenkétszer frot fizet. Ez összeg 200,000 fnyi tökéhatos kamatát képezi, mely töké a szabadsalom leteltével Budavárosnak lefizetendő. A szerződés jóváhagyatván, az igazgatóság följogosított, hogy lehetőleg kedvező föltételek mellett a társulat részére másfél millió fnyi kölcsönt vegyen föl.

Mi újság?

(Hadi föltörvényszéki ítélet.) A régibb „Magyar Sajtó“ pörében, a cs. kir. hadi főparancsnokság a Heckenast Gusztáv és Vajda János ellen hozott katonatörvényszéki ítéletet olykép módosította, hogy a Heckenast Gusztávra kirótt 1000 fnyi bírságot 100 ftra szállította s neki a 8 napi fogságot elengedte, Vajda János két heti fogságot pedig egy hetire szállította. Vajda János fogságát e h. 3-án kezdte meg a Károly-kaszárnyában.

(Magyar díszkiadások és ifjusági iratok.) Lapunk mai számahoz egy terjedelmes könyvgyűjék van csatolva, melyben nagyszámú s nagybecsű magyar díszkiadás és képekkel ellátott ifjusági irat ajánlatik az olvasó-közönség figyelmébe Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatala által. Karácsonyi és újévi megemlékezésül a legszebb ajándékok válogathatók ki a tartalmas sorozatból. Felhívjuk reá t. olvasóink figyelmét.

(Pályázás zene.) Az egyetemi sebész és gyógyszerész növendékek, tanárukat, Linzbauer Ferenczet, annak nevéstől, az uj füvészerti lakásán fáklyás-zenével tisztelték meg.

(Visszálélek az inség állapotával.) Pest-megyé Dab helységéből, mint szomoru tapasztalást írják, hogy akadnak némelyek, a kik a jelen inséges időt tökének tekintve, saját hasznukra szákmányolják ki, adván kölcsönöket oly nagy kamatra, mely a szűkölködőt még nagyobb inségre juttatja. Akadnak, kik 3 hónapra kölcsön adott 100 ft. után, buzában 62 fnyi kamatot szednek be; — vagy 60 frot adván kölcsön, 100 fto kötelezvényt vesznek, 40 frot előleges kamat gyanánt tartva meg. — Ohajjünk, hogy ez inséges időben az ily szomoru hírek teremjenek legszűkebben.

(Turócvármegye tisztikara) — a 400 ft. tal díjazottak kivételével, — évi fizetésének két szátzólóját a szűkölködők javára ajánlotta föl, oly kikötéssel, hogy ezen 425 forintra menő összegnek fele rész e az inségre jutott alföldiek, másik fele része pedig a megyebeli fölkutalvi elégettek fölségelésére fordítandók.

(A begyült adományok összege,) melyek az alföldi szűkölködők javára a helytartóságnál jöttékony adakozásokból eddig elbejtettek, 234,032 ft. 25 kr., — 143 darab arany, — 6 darab két forintos tallér, — 22 ft. 73 kr. ezüstben, — és 15 darab huszas.

(Az elsőlyédt hajóknak légnyomás által kiemelése) magyar találmány, s hogy annak idejében nálunk az eszme gyakorlati érvényre nem vergődött, alkalom és kellő részvét-hányának tulajdonítható csupán. A legközelebbi évek alatt Németországban Bauer Vilmos mérnök nagy zajt ütött hasonló föltalálásával, s egész Németország segédkezett nyújtott neki eszmeje kivételére. Nálunk Popovics Lázár aradi mérnök már husz évvel ezelőtt, mint a bécsi polytechnikum tanítványa, szabadsalmat kért és nyert hasonló találmanyra, de a hajózási társulatok s a cs. tengerészet addig utasítgatta egyik hatóságától a másik-hoz, míg végre találmányával elhallgatott, s francia vagy angolországi szabadsalom kinyerésére s ottani alkalmazására pedig pénze nem levén, kénytelen volt a husz év után nagyobb szerencsével fölkarolt idegennek engedni azt a föltalálási dícsőségét.

(A szerelem martýrjai.) Pósdorán, a palócvidéken, — mint a „M-4“-nak írják, — az odaváló molnárnak fia a szintén odaváló izraelita kormcsáros leányát szerette, mi végből gyakran ellátogatott a leányházhoz. Az izraelita apa észrevevén leányának viszonyát, tilalmazta a további találkozását. A szerelmes pár kétségbeesve, hogy egymásól nem lehetnek, egy este összejött. Egész éjen át együtt voltak, s elhatározták, hogy meghalnak. Reggel 6 óra tájban az ifju előbb a leányt szívén keresztül lötte, s azután reá borulva önmagát végké ki. A lövére előjövőkk mindkettőt vérükben lelék, a leányt egészen halottan öltékben, kibontott hajjal; az ifju még élt, de a haláltusában visszautasítá a segélyre sietőket — Igy a halálban egyesültek.

(A velemeri pusztá templomat) illetőleg, melyről több ízben volt említés lapjainkban, azon hírt vesszük: Folyó évi nov. 13-án a „Családi Kör“ birtokos, Hajas Károly ur saját költségén egy erős vas záras új ajtót készíttetett e templom számára s az már rendelkezése helyén is áll.

(Segély-előmozdítás és halványítvány.) Nagy-Kun-Madarasról e hó 1-ről a következő sorokat vesszük: Folyó évi nov. 13-án a „Családi Kör“ szerkesztője a „Szeretet könyvének“ jövedelméből N.-Kun-Madarasra N.B.K. urnőhöz 50 forintot küldött oly intézkedéssel, hogy a t. urnő e pénzüsséget a szűkölködő özvegyek és árvák közt, minden valláskülönbség nélkül, egy helybeli lelkes jelenlétében ossza ki. A kellő helyről nyert értesülés után kedves kötelességemnek ismertem, a segedelem kiosztására megbízott urnőnek a könyör-adorány kiosztásánál jelenlétemmel felajánlani, s egyszermind a segedelem minél cseleszerűbben leendő kiosztására segédkeztetést nyújtani. — E tekintetben érintkezésbe tettem magamat városunknak, — melyben csak egy hitfelekezet van — főbírájával; nov. 21-én a megbízott urnő házához rendeltük azon özvegyeket és árvákat, kiknek a segélyre legnagyobb szükségök volt, s kik arra a megbízott által is legméltóbbaknak ítéltettek. 53 özvegy és 45 árva részesült a könyör-adorományban. — A jótéteménynek elismerés a legszebb jutalma. — Fogadjja a szives adakozónó a megvigasztalt elismerését és háláját, s leljen jutalmat azon könyvekben, melyeket a szenvedők arculát letéríteni segítette. — T. K. h. hitv. lelkész.

(Lázongás a legelőkülönítés miatt.) Drauzson, — mint az „Arad“-nak írják, közelebből szomoru eset történt. A legelőkülönítés miatti per most dőlven el, az ország fölhitva a községbeli lakosokat, hogy az ő legelőrészt arkolják körül, miért nekik rendszeren meg fog fizetni. Azonban a lakosok e munkát az uraságtól egyenesen megtagadták; ez okból az utóbbi más helységben fogadtok napzamosokat, kik el is jöttek, a fölárkolást véghezviendők; ámde akkor a drauzsi lakosok tömegesen rájuk rontottak s szétkergették őket. Nagy volt a rendtelenség és zavar. Ennek csendesítése végett osendőröket hittak segédgél, de a nyugtalankodó tömeg ezek fölszólítására sem ozzott szét, sőt, mint halljuk, a csendőrökre löttek is. Ekkor ezen utóbbiak szintén kénytelenek voltak fegyvert használni, s a tömeg közé löttek. Egy meghalt. Végre eloszlottak s a föbb czinkosokat a megyeházaó Aradra bevitték. — A nyugtalankodó tömeg az ottani jegyzőt is fenyegette, miért ez, egész családjával, titokban Agrisra költözött.

Nemzeti színház.

Péntek, nov. 27. „Stuart Mária.“ Történelmi szomorujáték 5 felv. Irta Schiller. Szombat, nov. 28. „Faust.“ Opera 5 felv. Vasárnap, nov. 29. „Dobó Katica.“ Tört. népszimű 3 felv. dalokkal. Irta Tóth Kálmán. Zenéjét szerző Alagda Géza. Hétfő, nov. 20. „Senetterre marquisé.“ vagy „Egy napi kacérság.“ Vigj. 3 felv. Irta Mellesville és Duveyré, ford. Egressy B. Kedd, dec. 1. „Hunyady László.“ Eredeti opera 4 felv. Zen. szerző Erkel F. Szerda, dec. 2. „Lear király.“ Szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare. Fordították Vajda P., s Egressy G. Csütörtök, dec. 3. „A vig cimborák.“ Uj operette 1 felv. Irta Némethy György; Zenéjét szerző Huber Károly.

Budai népszínház.

„Az ördög pilulái“ című bohózatra tett folytonos előkészületek, s különösen az új diszle-

tek és gépezet föllállítása miatt a népszínház e héten is zárva volt. A darab előadása dec. 5-re volt kitűzve.

SAKKJÁTÉK.

205. sz. f. — Berger Jánostól (Grázban).

(Legutóbb közölt feladványunkból, sajtóhiba folytán, pár szükséges alak kimaradt; azért, nehogy olvasóinknak haszalan fejtorést okozzunk, az említett feladványt kijavított hibátlan alakban közölni sietünk.)

Sötét. Világos. Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond

206. sz. f. — Márki Istvántól (Pesten).

Sötét. Világos. Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond

50-ik sz. játszma (Evans-csel).

CS. I. és ENGEL IMRE között. Pest 1863. október. E csinos kis játszma kettős érdekkel bír, ha megemlítjük, hogy mindkét játszó fél láttatlanul, vagyis sakk-tábla nélkül játszott.

Table with chess moves: Világos (Cs.), Sötét (E.), Világos (Cs.), Sötét (E.)

A 201-dik számú feladvány megfejtése.

Table with chess solutions: Világos, Sötét, Világos, Sötét

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Vellő József. Budaörsön: Tomka Kálmán. — Mórban: Csécsy Lajos. — Mosonon: Radványi Vilmos. — Pécsen: Ritikay János. — Nagy-Kiskúndán: Wolsinger L. — Rimaszombaton: Terhes L. — Sárospatakon: Roth Kálmán. — Debreczenben: Sperber F. — Bajmákon: Weisz Fülöp. — Tályán: H. Nagy Lajos. — Pesten: Cselko György. — Vekerle László. — Egerben: Tilkovszky F.

Szerkesztői mondanivaló.

6941. Pest. K. G. — V. A két crikket kaptuk s az előbeniekkel együtt használatuknak tartjuk. Hol és mikor? oly kérdés, melyre most még nem felelhetünk. Az ajánlott 40 régi oklevelet meg kell köszönnünk; tárgy és terjedelm lapunk körét meghaladja.

6942. Kis-Sz. György. F. K. A kérdézt lap szerkesztőségének lakását mi sem tudjuk. Könyvü volna ugyan utánajárunk, de feleslegesnek tartjuk. Osszadjuk ön zavarát, hogy „a H-r szerkesztőségének lakását az egész környéken sehol sem tudhatta meg“ s e miatt hozánk fordul. Annnyit föl kellene önnök tenni ama lapról, s a pesti postahivatalról, hogy kézhöz jut a levél, ha nincs oda írva az utca, az émet. Hát e kinek ügye kuldtek levelet Amerikából: „Humboldt urnak Európában?“ És megis odafutott a levél az illető emelőbe.

6943. Zsebembé bécsei. Költői kedély hiányában szenved. Érzékenlen lantpengetés, bár itt-ott a technikai jártasság nyomai látszanak.

6944. Gulács. V. G. Köszönjük, hogy ohajtsunkat oly készséggel teljesít. Nemsokára a többi is elmondhatni reméljük.

6945. Hadház. T. J. Közléseit mindenkor szivesen vesszük, csak arra kérjük önt s az illetőket, hogy annak a „hajdúsági“ polemikának, mely a távolbani eső olvasókat kevésbé érdekli, hagyjanak már békét.

6946. Balzsam. Csak új sebeket okozna, még annak is, a kinek eddig nem fájt semmije. — Ismételjük, hogy a régebben küldött rajz nem használható.

6947. Miskolcz. F. L. A szoborművekből álló két csoport át van adva a „Közép-művészeti társulat“-nak, hol bizonyosan érdemelt figyelemben fog részesülni a kezdő tehetség. Az így további fejlődéséről, melynek kedvező fordulatát ohajjuk, remélhetőleg nemsokára tudósítani fogunk az illető helyről.

6948. Pest. P. A. Nem feledékenység, hanem lehetetlenség.

6949. Pest. K. G. — r. Igen sajnáljuk, hogy a jelesen irt crikket, mely technikai részletességével fogva valamely szaklapban igen szép helyet foglalhatna el, mellőznünk kell. Szóval bővebb felvilágosítással szolgálunk.

6950. Szaszfalva. B. L. Köszönet az új küldeményért. Az a régebbi cikik a „drágakövekről“ szól. A V. U. már régebben közölt e tárgyú terjedelmes ismertetést. Amanak más rendeltetés szántunk, de még nem határozhatunk. A kívánt szám és könyv legközelebb utnak indul.

6951. Bész. D. I. Azért nem kell minden reményről lemondani. Megjő még az efféle dolgozatoknak is az ideje.

6952. N.-Várad. R. A költeményeket közölni fogjuk.

1864-dik évi naptarak.

Megjelentek Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten, egyetem-utca 4-ik szám alatt, az 1864-ik évre szóló következő naptarak, melyek Magyarországon és Erdélyben minden könyvnyás-és könyvkötőnél is kaphatók, ugymint:

- Bolond Miska naptára 1864-ik évre. Számos eredeti fametszettel. Hetedik évfolyam. Csinos borítékba fűzve. Ára 80 kr. Kakas Marton humorisztikus naptára. Hatodik évfolyam. Számos élezes képpel. Csinos borítékba fűzve. Ára 80 kr. István bácsi naptára. Kilencedik évfolyam. Szerkeszté Majer István. Képekkel, szines borítékba fűzve. Ára 80 kr. Lidérez-naptár. Harmadik évfolyam. Képekkel. Tartalmát képezik: rémtörténetek, lélekkélepek, bűnesetek, csodálatos tinemények, túlérdéregék, vadász-és utikalandók stb. Tarka és szépen kifeszített borítékba fűzve. Ára 60 kr. A magyar nép naptára. Szerkeszté Tatár Péter 4-ik képekkel és tarka borítékkal (Olcsó szép naptár). Paprika Janesi képes kalendáriuma. 4-rét. Szerkeszté Tatár Péter. Csinos borítékba fűzve (a legolcsóbb naptár).

TARTALOM.

Kulesár István (arckép). H. A. — Vadászaton. Cser. melyi Sándor. — Pestről távol. Bolgár Emil. — A Tisza bősége (folyt.). P. Szathmáry K. — A Gizella-köpnola Veszprémben (kétféppel). J. E. B. — A titkos szerek (vége). Dr. Barócs L. — Archaeologiai levél Zalamegyéből. Römer Flórián. — A helytartók érdekeiben. Pesty Frigyes. — Törödek egy 1789-iki magyar hírlapból. — Történelmi kálvszatok. Laskovszky Thadéus. — Debreczeni hírek. — Betti-játékok. — Tárház: Irodalmi újdonságok. — Művészeti hírek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Köszöntések, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Table with 12 columns: Hó és hetnap, Katholikus és Protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap, Hold

Felölös szerkesztő Pákh Albert (lakása: magyar-utca 1. szám alatt).

ÁRJEGLYZÉKE

legújabb magyar könyveknek,

Heckenast Gusztáv kiadó-hivatalában Pesten,

egyetem-utca 4-ik sz. a. megjelentek, és minden könyvkereskedésben kaphatók:

- Jósika Miklós. A végváriak.** Regény Bethlen Gábor fejedelmé korából. Három kötet. 8-rét. (175, 177, 172 lap.) Fűzve 3 ft.
- Gr. Majláth J. Magyar regék, mondák és népregek.** Fordította Kazinczy Ferencz. Kiadta Kazinczy Gábor. 8-rét. (VI. 361 lap.) Borítékba fűzve 2 ft. 50 kr.
- Merényi László. Dunamelléki eredeti népmesék.** Két kötet. 8-rét. (I. 190, II. 180 lap.) Borítékba fűzve 2 ft.
- Asbóth L. A hadvezér és a hadtudomány alapelvei.** Az újabbkori hadjáratok történetével felvilágosítva. Két kötet. 8-rét. (320, 349 l.) Fűzve 5 ft.
- Frankenburg Ad. Az öreg Bolond Miska kalandjai, szárazon és vízen, mennyben és pokolban.** 8-rét. (287 lap.) Fűzve 2 ft.
- Zilahy Károly. Magyar koszorúsok albuma.** Irói élet és jellemrajzok. Mutatványokkal és tizenegy acélmetszettel. Nagy-8-rét (120 lap.) Diszkötésben 5 ft.
- Bajza összegyűjtött munkái.** Második bővített kiadás Toldy Ferencz által. A szerző arcképeivel. Hat kötet. 8-r. (207, 221, 206, 235, 215, 256 lap.) Nyom. papíron fűzve 4 ft. Velin-papíron, diszkötésben 8 ft.
- Virág Benedek. Magyar századai és poetai munkái.** Harmadik kiadás Toldy Ferencz által. A szerző arcképeivel. Hat kötet. 8-rét. (252, 218, 193, 191, 224, 239 lap.) Nyom. papíron fűzve 4 ft. Velin-papíron, diszkötésben 8 ft.
- Tompa Mihály. Virágregék.** Nyolczadrét. (175 lap.) Diszkötésben 1 ft. 50 kr.
- Tompa Mihály versei.** Hatodik kötet. Vegyes tartalommal. 16-r. (215 l.) Ára fűzve 1 ft. 20 kr. Kötve 1 ft. 60 kr.
- Gróf Széchenyi István politikai iskolája, saját műveiből összeállítva.** Két kötet. N.-8-rét (384, 456 lap.) Ára fűzve 5 ft.
- Jókai M. Szélsend alatt.** Elbeszélések. Két kötet. 8-r. (210, 164 lap.) Borítékba fűzve 2 ft.
- Jósika Julia. Pályavezető.** Jó tanácsok világba lépő fiatal leányok számára. Kis nyolczadrét. (432 lap.) Borítékba fűzve 2 ft. Diszkötésben 2 ft. 80 kr.
- Tárkányi Béla. Hajadonok őrangyala.** Katholikus imakönyv. Tizenhatadrét. Nyomató papíron vászonba kötve 1 ft. Velin-papíron, bőrbé kötve, aranyvágással 2 ft. 50 kr. Diszkötésben 5 ft.
- A magyar ember könyvtára.** Pákh Albert, a Vasárnapi Ujság szerkesztője felügyelete alatt. I. II. kötet. Előfizetési ár 4 kötetre 2 ft., postán bérmentesen küldve 2 ft. 50 kr.
- Nemzeti színház.** Kiadja Toldy István. Ára egy-egy kötetnek 80 kr.
I. kötet: Beldi Pál. A gróf Teleki-féle alapítványból száz arany pályadíjjal jutalmazott eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Irta Szigligeti Ede. 8-rét. (179 lap.)
II. kötet: A jó barátok. Színmű 4 felvonásban. Irta Sardou Viktor. Fordította Szerdahelyi Kálmán. 8-rét. (171 lap.)
III. kötet: Fenn az ereny, nincsen kas. A gróf Teleki-féle alapítványból száz arannyal díjazott eredeti vígjáték. 8-rét. (155 lap.)
IV. kötet: A kísértés. Színmű 8 felvonásban. Irta Feuillet Octave. Fordította Radnótfay S. 8-rét. (128 lap.)
V. kötet: A rendszeres férjek. Vigjáték 3 felvonásban. Irta Belot Adolf. Francziából Berezik A. és Toldy J.
- Jókai Mór. Felfordult világ.** Két rész egy kötetben. Kis 8-rét. (180, 116 lap.) Fűzve 1 ft. 50 kr.

Figyelmeztetés a t. ez. vidéki közönség számára, különösen oly helyekre nézve, a hol könyvkereskedés nincsen. — Megrendelések a fennhírdetett könyvekre egyenesen a fennevezett kiadó-hivatalhoz intézhetők, a mely a szétküldést pontosan posta-uton eszközöndi, és pedig azon esetben, ha a megrendelt könyvek összege legalább 2 ftot tesz, bérmentesen. Az illető összeg vagy előre beküldendő a kiadó-hivatalhoz, vagy a könyvek átvételekor a posta-hivatalnak kifizetendő.

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatala.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten, 1863.

Pest, december 13-án 1863.

Előfizetési feltételek 1863-dik évre: —
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft.
Csupan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupan Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyezer hasznosított sor ára, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krba; háromszor- vagy többszori ígatásnál csak 7 krba számítatik. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad. Hamburg és Altonában: Haasenstejn és Vogler. — M. Frankfurtban: Otto Mollien és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelk Alajos. — és Pesten: a kerész-gazdasági ügynökség is. Jásztefér, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ujkr.

Fridrik, schleswig-holsteini herceg.

E perczben ez a legnépszerűbb név nagy Németországban. Igen valószínű, hogy e névvel a jelen időkben még gyakran fognak találkozni a hírlapok olvasói. Kitzűzött irányunknál fogva, mely a mult s jelen nevezetesebb férfainak ismertetésével szeret foglalkozni, ezáltal is sietünk, ez arckép közlése által, olvasóink kíváncsiságának eleget tenni. A schleswig-holsteini kérdés nem új dolog Németországban, az régóta mozgásban tartja ott a kedélyeket, s annak régi s újabb fejlődését ismerik a politikával foglalkozók.

Nincs itt elég helyünk, s nem is ide tartozik, hogy e bonyolodott kérdést hosszasan magyarázzuk; testvérlapunkra a „Politikai Ujdonságok“-ra kell bízunk annak kimerítőbb tárgyalását s oda utasítjuk szíves olvasóinkat. Elmondunk ott e tárgyról mindent, a mi olvasóinkat érdekelheti; a Németország és Dánia között uralkodó feszültség történetét, annak keletkezését s mai izgatott állapotát. Ott a szereplő fő egyéniségek igényei s tényei is bővebb ismertetés tárgyai.

Hogy tárgyunktól el ne térjünk, a schleswig-holsteini kérdésnek csupán örökösödési oldalát vesszük itt tekintetbe, hallgatással melőzve annak még fontosabb alkotmányos oldalát.

Erre nézve mindenk előtt jegyezzük meg, hogy a szorosan vett dán királyság területe 696 □ mérföld, 1,600,000 lakossal, s a vele kapcsolatban álló, de a német szövetséghez tartozó, s mindenkor külön autonómiával bírt Schleswig, Holstein és Lauenburg hercegségek területe 341 □ mfd., 1,000,000 lakossal. Dánia és ezen hercegségek együtt alkotják a dán monarchiát.

Tudva levő dolog, hogy VII. Fridrik dán király f. é. nov. 15-én, egyenes örökösök nélkül halt meg, s vele a dán királyi ház

férfiágának utolsó sarjadéka hunyt el. Azon kérdés merült fel tehát, kit illet most a dán korona?

Az európai hatalmasságok e kérdés bekevezését már jókor belátták, s egy, 1852-ben Londonban tartott értekezletben a király egyik oldal-rokonát, Keresztélyt, Schleswig-holstein-, sonderburg-glücksburgi herceget jelölték ki a király utódául. Ez örökösödésbe Ausztria és Poroszország is belegegyeztek, a német szövetség azonban, s

mányra, s tetteleg gyakorolja a király minden jogát.

Azonban más oldala is van a dolognak. Egy másik trónkövetelő, Fridrik, Schleswig-holstein-sonderburg-augustenburgi herceg már nov. 16-kán egy hatalmas proklamációban tudtára adta a világnak, hogy a hercegségekben az örökösödési jog, régi (1460 évből való) szerződések alapján, csak öt illeti, s ő e jogával élni akarván, kijelenti, hogy mindent el fog követni e hercegségek elfoglalására s a dán monarchiától való elszakasztására.

Az ifjabb trónkövetelő, Fridrik, kit rövidség okáért Augustenburgi hercegnek neveznek, 1829 jul. 6-kán született s atyjának visszavonulása óta, (ki még most is él s az 1852-ki londoni protokollum pontjaiba beleegyezett — mit azonban fia most elismerni vonakodik), mint porosz hadsergő őrnagy Dolzigban él. 1856-ban nőtül vett egy Hohenlohe-Langenburg hercegnőt, kitől két leánya van.

Fridrik herceg örökösödési ügyét a német kisebb országok kormányai, s Németország népsége általában Schleswig-Holstein alkotmányának kérdésével hozzák kapcsolatba. S míg egyrészt a két német nagyhatalmasság még eddig inkább csak az utóbbira terjeszté ki figyelmét s a herceg örökösödési joga irányában tartózkodólag nyilatkozik: addig a többi Németország kormányai s népe, különösen a fegyverfogható ifjuság riadó lelkesedéssel karolta fel mind a két kérdést.

Mikép fog eldőlni ez ügy, az most még a jövő titka, de irányadó körökben azon remény kezd lábra kapni, hogy mind a két ellenséges fél józan engedékenysége mellett, a nagyhatalmasságok közbenjárásával szély is békésen fog elintéztetni.

FRIDRIK, SCHLESWIG-HOLSTEINI HERCEG.

